

Gymnasiale uddannelsers erfaringer med nødundervisning under covid-19-pandemien

En undersøgelse af nødundervisning i foråret og sommeren 2020



DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

INDHOLD

Gymnasiale uddannelsers erfaringer med nødundervisning under covid-19-pandemien

1	Resumé	4
----------	---------------	----------

2	Indledning	11
2.1	Formål og undersøgelsesspørgsmål	11
2.2	Metodisk design	12
2.3	Datakilder i undersøgelsen på det gymnasiale område	13

3	Ledelse og rammesætning	17
3.1	Ledelse og rammesætning i nedlukningsperioden	17
3.2	Vilkår af betydning for nødundervisningen i nedlukningsperioden	19
3.3	Ledelse og rammesætning i genåbningsperioden	22

4	Nødundervisningens tilrettelæggelse samt elevernes oplevelse og udbytte	24
4.1	Tilrettelæggelse af og indhold i nødundervisningen i nedlukningsperioden	24
4.2	Elevernes oplevelse og udbytte af nødundervisningen i nedlukningsperioden	27
4.3	Tilrettelæggelse af og indhold i nødundervisningen i genåbningsperioden	31
4.4	Elevernes oplevelse og udbytte af nødundervisningen i genåbningsperioden	33
4.5	Ændrede eksamensvilkår	35

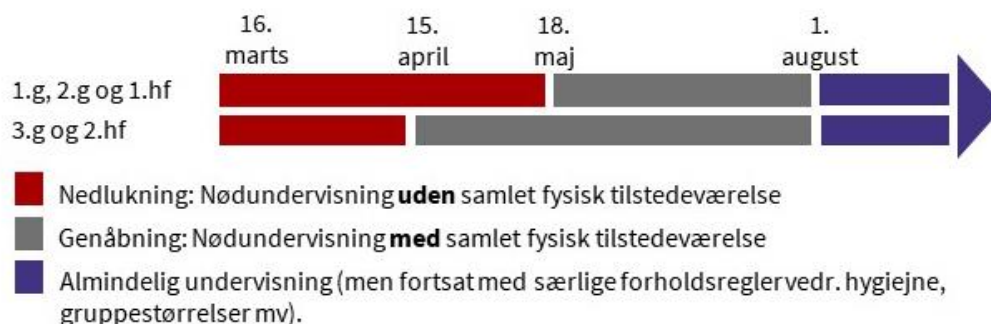
1 Resumé

Denne rapport er en del af en større opsamling på erfaringerne med nødundervisning i foråret og sommeren 2020 på hhv. grundskole-, ungdoms- og voksenuddannelsesområdet. Undersøgelsen er gennemført på opdrag fra Børne- og Undervisningsministeriet (BUM) med det formål at samle og lære af de erfaringer, som skoler og uddannelser gjorde sig under de første måneder af covid-19-pandemien.

Rapporten belyser de erfaringer, som ledere, lærere og elever på *de gymnasiale uddannelser* har gjort sig i forbindelse med den nødundervisning, der fandt sted i foråret og forsommeren 2020. Som illustreret nedenfor omfattede perioden med nødundervisning både en nedlukning af skolerne i marts og en gradvis genåbning i løbet af april-maj.

FIGUR 2.1

Nødundervisning på de gymnasiale uddannelser i foråret og sommeren 2020



Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut, 2021

I de fire øvrige rapporter har Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) undersøgt, hvilke erfaringer man har gjort sig med nødundervisning under covid-19-perioden i hhv. grundskolen, på erhvervsuddannelser, den forberedende grunduddannelse (FGU), den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse (STU) samt på voksen- og efteruddannelserne.

Erfaringsopsamlingen på det gymnasiale område har fokus både på nødundervisningens *styrings- og ledelsesmæssige rammer* (kapitel 3) og *organisering og pædagogik* (kapitel 4). Opsamlingen belyser således de retningslinjer og forventninger til nødundervisningen, som lederne har udstukket. Rapporten giver herudover indsigt i nødundervisningens organisering, pædagogik og didaktik, dvs. hvordan nødundervisningen blev struktureret, og hvilke erfaringer lærere og elever gjorde sig

med forskellige undervisningsformer i hhv. nedluknings- og genåbningsperioden i foråret og forsommeren 2020. Herunder belyses elevernes deltagelse, motivation samt trivsel og læring i perioden med nødundervisning samt forskellene mellem elevgrupper med fokus på elever med behov for særlig opmærksomhed. Der ses endvidere på, hvordan eleverne i 3. g oplevede aflysningen af deres eksaminer, hvordan dette påvirkede deres motivation, og hvilke alternativer der evt. blev sat i stedet.

Relevans og målgruppe

Der var i perioden med nødundervisning som følge af covid-19-pandemien i foråret og forsommeren 2020 tale om en ekstraordinær situation. Skolerne gjorde sig på kort tid mange helt nye erfaringer. For det første måtte skolerne finde måder, hvorpå de kunne håndtere en decideret nedlukning på grund af en pandemi, og for det andet betød de helt nye rammer, at ledere, lærere og elever gjorde sig erfaringer med forskellige former for fjernundervisning, som de ikke tidligere havde stiftet bekendtskab med. Formålet med erfaringsopsamlingen på de gymnasiale uddannelser er at fremhæve den læring og de erfaringer, man gjorde sig i hhv. nedluknings- og genåbningsperioden med henblik på dels at blive klogere på, hvordan man kan håndtere tilsvarende ekstraordinære situationer i fremtiden, og dels hvordan erfaringen med fjernundervisning kan være relevant i videreudviklingen af skolernes almindelige praksis. Der tages dog det forbehold, at man ikke kan sammenligne nødundervisning med almindelig undervisning i forholdet én-til-én, hvorfor ikke nødvendigvis alle erfaringer fra covid-19-perioden er relevante, når de gymnasiale uddannelser engang vender tilbage til den almindelige skolehverdag.

Rapportens resultater er relevante for både beslutningstagere samt ledelser og lærere på de gymnasiale uddannelser.

Resultater

I det følgende præsenteres de resultater, som træder tydeligst frem i analysen af de mange erfaringer, som ledere, lærere og elever på gymnasierne har gjort sig i covid-19-perioden i foråret og sommeren 2020.

- Lærere og ledere vurderer, at elevernes læringsudbytte under nedlukningen i 2020 var lavere end i den almindelige undervisning, og størstedelen af de adspurgte elever vurderer, at deres læringsudbytte og motivation for læring var lavere i nedlukningsperioden sammenlignet med normalt.
- Lederne vurderer, at perioden med nødundervisning har haft en langt mere negativ betydning for de fagligt svage elevers læring end for de fagligt stærkes.
- De adspurgte elever med et stærkt fagligt udgangspunkt fra grundskolen har dog oplevet at være mindre motiverede og at lære mindre i nedlukningsperioden sammenlignet med elever med et svagt fagligt udgangspunkt fra grundskolen.
- Ca. halvdelen af de adspurgte elever oplevede at føle sig mere ensomme og være i dårligere humør i nedlukningsperioden.
- Variation i den virtuelle undervisning under nedlukningen var vigtig for elevernes motivation. Lærerne udviklede deres undervisning undervejs i perioden til at blive mere varieret og indebære mindre sammenhængende tid foran skærmen for eleverne.

- Lederne vurderer, at skolerne har gennemgået en digital udvikling i perioden, og at lærerne har fået styrket deres digitale kompetencer.
- Lærerne brugte prøvelignende aktiviteter i undervisningen i 3. g-klasserne i løbet af genåbningsperioden til at vurdere elevernes faglige niveau og give dem en retvisende karakter. Elevernes motivation blev påvirket positivt, hvis de fik indtryk af, at de kunne ændre deres karakter ved at præstere godt bl.a. i de prøvelignende aktiviteter.

Vurderingen er, at perioden har haft negativ betydning for en stor del af elevernes læring og trivsel

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at i nedlukningsperioden var elevernes læringsudbytte, motivation for læring samt deres trivsel ifølge elevernes egen vurdering lavere end normalt. Omkring to tredjedele af eleverne (65 %) vurderer, at de lærte mindre i perioden. Næsten lige så mange (67 %) vurderer, at de har været mindre motiveret for skolearbejdet i nedlukningsperioden end normalt. Derudover svarer ca. halvdelen af eleverne (49 %), at de har været i værre i dårligere humør i nedlukningsperioden ligesom mere end hver anden elev (52 %) svarer, at vedkommende har været mere ensom i perioden. Samlet set understreger det, at en stor del af eleverne på de gymnasiale uddannelser har været udfordrede på deres læring og trivsel i nedlukningsperioden.

Erfaringsopsamlingen viser dog også, at en mindre gruppe elever oplever at have lært mere i nedlukningsperioden, samt at nogle elever har oplevet bedre trivsel. Ifølge lærerne kan det være elever, som i den almindelige undervisning med fysisk tilstedeværelse er mere tilbageholdende, og at nedlukningen således har givet dem ro og overskud til at engagere sig fagligt i undervisningen, fordi de ikke har skullet forholde sig til de sociale relationer i det fysiske klasserum.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne indikerer, at elevernes motivation og læringsudbytte blev bedre i genåbningsperioden sammenlignet med nedlukningsperioden. Her er det således lidt over en fjerdedel (27 %), der vurderer, at de har lært mindre sammenlignet med de ca. to tredjedele (65 %), der svarer dette om nedlukningen. Ca. en tredjedel af eleverne (33 %) angiver, at de var mindre motiveret for skolearbejdet end normalt sammenlignet med de ca. to tredjedele (67 %), der svarer dette om nedlukningen.

De fagligt svage elever vurderes at have lært mindre i nødundervisningsperioden

I de kvalitative interview peger lærere og ledere på, at de fagligt svage elevers læring har været mere udfordret end de fagligt stærke elevers læring. Lærere og ledere oplever, at de fagligt svage elever har haft sværere ved at strukturere deres hverdag, og at de ligeledes var udfordret af læse- og skrivemængden, som i flere tilfælde steg i denne periode. I spørgeskemaundersøgelsen vurderer 88 % af de adspurgte ledere, at perioden med nødundervisning har haft en negativ betydning for de fagligt svage elevers læring. Til sammenligning vurderer kun 19 % af de adspurgte ledere, at perioden med nødundervisning har haft en negativ betydning for de fagligt stærke elevers læring. Spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne viser, at de adspurgte elever med et stærkt fagligt udgangspunkt fra grundskolen har oplevet at være mindre motiverede og lære mindre i nedlukningsperioden sammenlignet med elever med et svagt fagligt udgangspunkt fra grundskolen.

Variation i undervisningen var vigtig for elevernes motivation

Ser man på tværs af interview med ledere og lærere bliver det tydeligt, at nødundervisningen ændrede karakter i løbet af nedlukningsperioden. Lærere fortæller, at de i starten af nedlukningen hovedsageligt havde fokus på at få fjernundervisningen til at fungere. De havde således i mindre grad fokus på variation i undervisningen og elevernes behov, og undervisningen var derfor præget af læreroplæg og skriftlige afleveringer.

I løbet af nedlukningsperioden erfarer flere lærere, at de mange timer bag en skærm – både ifm. undervisning og opgaveskrivning – var hårdt og demotiverende for eleverne. Derudover betød den store mængde skriftligt arbejde, at eleverne oplevede, at der var en større arbejdsmængde i denne periode. I spørgeskemaundersøgelsen svarer to ud af tre adspurgte elever, at de i nedlukningsperiode oplevede en større arbejdsmængde end normalt. 60 % af de adspurgte elever svarer, at de oplevede undervisningen derhjemme som mindre varierende end undervisningen før covid-19-pandemien.

På baggrund af disse erfaringer begyndte lærerne derfor at have mere fokus på at variere deres undervisning for at begrænse elevernes tid foran computerskærmen i løbet af skoledagen. Samtidig blev lærere og ledere opmærksomme på, hvor pressede eleverne var med fuldt skema og flere skriftlige afleveringer end normalt. Der er bl.a. eksempler på, at lærerne tilrettelagde undervisningen med færre læreroplæg og længere deadlines, hvilket gav eleverne mulighed for selv at tilrettelægge arbejdet. Lærerne introducerede samtidig små øvelser eller *brain breaks* i løbet af undervisningen for at give eleverne mulighed for mere gruppearbejde og aktiviteter væk fra skærmen. Lærerne fortæller ligeledes, at de i løbet af perioden begyndte at koordinere undervisningsformer med hinanden, så de sikrede sig, at eleverne i løbet af skoledagen oplevede variation i, hvilke undervisningsformer de mødte.

Fælles digital læringsplatform var en fordel

Erfaringsopsamlingen peger på, at fjernundervisningen i nedlukningsperioden var mere enkel og mindre forvirrende for eleverne på de skoler, som havde en fælles digital læringsplatform. Det bliver blandt andet tydeligt i interview med ledere og lærere fra skoler, som før nedlukningsperioden ikke havde en fælles digital læringsplatform. Her har ledelsen undervejs i perioden haft behov for at ensrette brugen af digitale læringsplatforme, dels fordi det var mere overskueligt for eleverne, hvis al deres undervisning foregik på den samme digitale læringsplatform, og dels fordi det var nemmere for ledelsen at understøtte kompetenceudvikling, vidensdeling og it-support, hvis alle brugte den samme læringsplatform.

For de skoler, som valgte at etablere en fælles digital platform undervejs i nedlukningsperioden, har det naturligvis krævet en del af både lærere og elever at sætte sig ind i. Derfor mener nogle ledere og lærere, at det har været en fordel at lade lærerne benytte de digitale læringsplatforme, som de normalt brugte, frem for at lægge kræfter i at ensrette.

Lærernes digitale kompetencer er blevet styrket

Skolerne har gennemgået en klar digital udvikling i perioden med nødundervisning. Især lærerne har fået styrket deres digitale kompetencer. I spørgeskemaundersøgelsen vurderer 54 % af de adspurgte ledere, at halvdelen eller færre af lærerne på deres skole havde de nødvendige tekniske kompetencer til at gennemføre virtuel undervisning, da nedlukningen indtraf. Hertil kommer, at næsten alle ledere (99 %) vurderer, at perioden med nødundervisning har haft en positiv betydning for udviklingen af lærernes digitale kompetencer.

Lederne har haft fokus på at understøtte udviklingen af lærernes digitale kompetencer i perioden med nødundervisning. Spørgeskemaundersøgelsen blandt lederne viser, at de især har haft fokus på at understøtte lærernes tekniske kompetencer. Her svarer over halvdelen af lederne (56 %), at de i høj grad har rammesat vejledning, sparring og/eller vidensdeling for det undervisende personale mht. den tekniske afvikling af den virtuelle undervisning. Spørgeskemaundersøgelsen tyder dog også på, at i samme periode har lederne relativt set haft mindre fokus på at understøtte udviklingen af lærernes didaktiske kompetencer. Her svarer en tredjedel af lederne (34 %), at de i høj grad har rammesat vejledning, sparring og/eller vidensdeling for det undervisende personale mht. didaktik og pædagogik ifm. afvikling af den virtuelle undervisning.

Det fremstår tydeligt i undersøgelsen, at lærernes styrkede digitale kompetencer og øgede erfaring på området er noget, som skolerne vil have gavn af i fremtidige virtuelle undervisningssituationer. Analyse af de kvantitative data viser, at flere skoleledere oplever, at lærerne er blevet mere motiverede for at tænke i virtuelle undervisningsformer end før nedlukningen. I interviewene fortæller både ledere og lærere, at erfaringerne med nødundervisningen har givet anledning til nye praksisformer.

Prøvelignende aktiviteter og ændrede eksamensvilkår påvirkede 3.g'ernes motivation

De 3. g'ere, som blev studenter i juni 2020, er en elevgruppe, som i særlig grad blev udfordret af perioden med nødundervisning. Afslutningen på deres gymnasiale uddannelse blev ændret markant, og erfaringsopsamlingen viser, at især de ændrede eksamensvilkår påvirkede deres motivation. Som følge af nødbekendtgørelsen blev antallet af prøver for elever i 3. g¹ reduceret på de gymnasiale uddannelser. På stx, hhx og htx blev antallet af prøver reduceret til to skriftlige prøver og én mundtlig prøve i deres store skriftlige opgave (Studieretningsprojektet/Studieområdeprojektet; SRP/SOP). I de øvrige fag blev årskaraktererne i slutningen af skoleåret ophøjet til prøvekarakterer.

Elever og lærere fortæller, at lærerne brugte prøvelignende aktiviteter i undervisningen i løbet af genåbningsperioden til at vurdere elevernes faglige niveau og give dem en retvisende karakter. Eleverne fortæller, at det har påvirket deres motivation positivt, hvis de har fået indtryk af, at de kunne ændre deres karakter ved at præstere godt bl.a. i de prøvelignende aktiviteter i perioden op til sommerferien.

Eleverne fortæller, at redueringen af eksaminer har betydet, at de var mindre pressede. De oplever dog samtidig en bekymring for, at nødundervisningsperioden kan få konsekvenser for deres videre optagelse på en videregående uddannelse. Bekymringerne blandt eleverne er, at det generelle karaktergennemsnit på ungdomsuddannelserne kan være blevet højere, end det plejer, hvilket vil gøre det sværere at komme ind på de videregående uddannelser. Derudover er der elever, som er bekymrede for, om de er dårligere stillet ift. andre årgange, hvis de vælger at søge ind på en videregående uddannelse via kvote 2, da det måske bliver vurderet, at det var nemmere at få et højt snit i 2020 pga. ændringerne forårsaget af covid-19-pandemien.

1 Prøverne blev også reduceret for elever i 2. hf, men i denne rapport ligger fokus kun på de tidligere 3.g'ere, som blev studenter i sommeren 2020.

Perspektivering

Erfaringsopsamlingen på de gymnasiale uddannelser giver anledning til en række perspektiverende refleksioner. Da opsamlingen sætter fokus på ledere, lærere og elevers oplevelser i en ganske ekstraordinær periode med nødundervisning og generelt helt anderledes vilkår på skolerne, virker det oplagt at tage ved lære af erfaringerne som forberedelse til en fremtidig periode med nedlukning af skolerne. Nedlukningsperioden har imidlertid også afstedkommet nogle mere overordnede erfaringer om virtuel undervisning, som ikke kun knytter sig til perioder med nødundervisning, men som kan komme skolerne til gode i en almindelig skolehverdag.

Erfaringsopsamlingen peger på, at skolerne har udviklet deres kompetencer og erfaringer i virtuel undervisning i løbet af perioden med nødundervisning i første halvdel af 2020. Flere skoler har fået etableret digitale læringsplatforme, skolerne har fået gode erfaringer med, hvordan man afholder virtuelle møder, og lærerne har udviklet deres digitale kompetencer. De nye erfaringer og kompetencer har givet anledning til, at flere skoler både i interview og i spørgeskemaet giver udtryk for, at de vil inddrage mere virtuel undervisning i fremtiden. Det gælder både en yderligere digitalisering af undervisningen med fysisk tilstedeværelse og mere fjernundervisning samt virtuel feedback og gruppearbejde.

Erfaringsopsamlingen viser, at lederne primært har understøttet udviklingen af lærernes tekniske kompetencer. Det er dog mindst lige så vigtigt, at lærerne er klædt på til at gøre sig didaktiske overvejelser, når de skal tilrettelægge virtuel undervisning. I fremtiden er det derfor vigtigt, at ledelsen også prioriterer, at lærerne udvikler deres didaktiske kompetencer i at tilrettelægge og gennemføre god og motiverende virtuel undervisning.

Deltagelse i virtuel undervisning kræver nogle særlige kompetencer af eleverne, som de ikke nødvendigvis har. Lærerne fortæller, at eleverne ikke altid ved, hvordan de skal deltage i den virtuelle undervisning på en god og hensigtsmæssig måde fx via *Microsoft Teams* eller *Zoom*. Det drejer sig bl.a. om, at mange elever ikke bryder sig om at have kameraet tændt, selv om det nogle gange er nødvendigt for undervisningen, eller om episoder, hvor eleverne udfører digital chikane mod hinanden ved fx at smide hinanden ud af de digitale grupperum. Dette understreger, at god og hensigtsmæssig deltagelse i virtuel undervisning og gruppearbejde er noget, eleverne skal lære. På de gymnasiale uddannelser kan der med fordel sættes fokus på udviklingen af disse kompetencer som led i det allerede eksisterende fokus på elevernes digitale dannelse.

Det er samtidig vigtigt at være opmærksom på, at selv om flere skoler har gjort sig positive erfaringer med virtuel undervisning, har de fleste også oplevet udfordringer med den nye undervisningsform. Det drejer sig bl.a. om elever, som i høj grad har savnet det sociale fællesskab i klassen og på skolen. Det drejer sig også om, at det for nogle elever har været svært at deltage aktivt i den virtuelle undervisning. Samtidig oplever eleverne, at de har fået mindre feedback i nedlukningsperioden, og mange elever har oplevet den virtuelle undervisning som meget ensformig. Derfor forekommer det væsentligt for skolerne at overveje, hvordan de kan imødekomme disse udfordringer, hvis de i fremtiden har til hensigt oftere at gennemføre virtuel undervisning. Fx er variation i undervisningsens form og indhold nødvendig, hvis eleverne skal have motivation for at deltage.

Datagrundlag

Samlet set baserer undersøgelsens resultater sig på et datagrundlag bestående af både kvantitative og kvalitative elementer, der til sammen giver et bredt og nuanceret billede af de mange erfaringer, som de deltagende grundskoler har gjort sig i nødundervisningsperioden.

Det kvantitative datagrundlag består af både spørgeskemadata og registerdata. Spørgeskemadata er indsamlet blandt skoleledere samt blandt elever, der i skoleåret 2019/2020 gik i 2. g/2. hf eller 3. g. I alt indgår i undersøgelsen svar fra 91 gymnasieledere og 1.038 elever på de gymnasiale uddannelser. Det svarer til opnåede svarprocenter (ud af antal indberettede respondenter) på hhv. 55 % blandt lederne og 69 % blandt eleverne. Til trods for en pæn svarprocent viser de gennemførte repræsentativitetsanalyser, at der er visse skævheder i data. Denne rapportes beskrivende analyser siger derfor kun noget om de skoler og respondenter, der indgår i spørgeskemaundersøgelsens datagrundlag og ikke noget om den samlede population af gymnasiale institutioner. Dog indikerer sensitivitetsanalyser af elevbesvarelser, at skævhederne ikke har betydning for undersøgelsens konklusioner.

Registerdata anvendes til dele af analyserne af elevspørgeskemadata. Registerdata er primært anvendt med henblik på at undersøge, om nødundervisningen har påvirket forskellige elevgrupper forskelligt, dvs. om besvarelser af udvalgte spørgsmål fordeler sig forskelligt afhængig af fx elevernes faglige udgangspunkt (karaktergennemsnit ved folkeskolens afgangsprøve).

Som en del af undersøgelsens datagrundlag indgår derudover kvalitative interviewdata indsamlet i form af telefoninterviews med i alt fire skoleledere og seks gymnasielærere fra fire gymnasier. Gymnasierne er udvalgt med henblik på geografisk spredning og bredde i forhold til hvilke gymnasiale uddannelser, skolen udbyder (stx, hf, hhx, htx).

Læs mere om metode og repræsentativitetsanalyser i afsnit 2.3 og metodebilag A.

2 Indledning

Alle skoler og uddannelsesinstitutioner i Danmark måtte i marts 2020 lukke som følge af covid-19-pandemien. Undervisningen måtte derfor i en periode gennemføres uden samlet fysisk tilstedeværelse af lærere, elever, kursister eller deltagere. I stedet trådte en nødundervisningsbekendtgørelse i kraft (BEK nr. 242 af 19.3.2020). Målet med nødundervisningen var at tilgodese den enkelte elevs behov inden for rammerne af, hvad der var praktisk muligt i den ekstraordinære situation.

I løbet af april og maj 2020 fik skolerne og uddannelsesinstitutionerne gradvist lov til at genåbne, og en ny nødundervisningsbekendtgørelse trådte i kraft (BEK nr. 629 af 15.5.2020). Nødundervisning i genåbningsperioden sigtede mod en ”fleksibel og gradvis indfasning af den almindelige undervisning” (BEK nr. 629 af 15.5.2020, s. 2). Selvom elever og lærere kunne vende tilbage til skolerne, var der dermed fortsat tale om en ekstraordinær situation.

Denne rapport om *Gymnasiale uddannelsers erfaringer med nødundervisning som følge af covid-19-pandemien* er en del af undersøgelsen *Systematisk erfaringsopsamling om læring fra covid-19-perioden på grundskole-, ungdoms- og voksenuddannelsesområdet*. Undersøgelsen er gennemført på opdrag fra Børne- og Undervisningsministeriet (BUVM), og rapporten er én ud af i alt fem rapporter fra samme undersøgelse. I de fire øvrige rapporter har Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) undersøgt, hvilke erfaringer man har gjort sig med nødundervisning under covid-19-perioden på hhv. grundskoler, erhvervsuddannelser, den forberedende grunduddannelse (FGU), den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse (STU) samt på voksen- og efteruddannelserne.

2.1 Formål og undersøgelsesspørgsmål

Formålet med undersøgelsen er at opsamle erfaringerne fra skolernes nødundervisning i foråret frem til sommeren 2020. Covid-19-pandemien har stillet skoleledelser, lærere og elever over for en ekstraordinær udfordring. Skolerne har med kort varsel skulle beslutte, hvad nødundervisningen skulle bestå af, og hvordan den skulle gennemføres. Eleverne har heller ikke haft mulighed for at forberede sig på, hvordan undervisning derhjemme skulle forløbe, og det var også en anderledes skoledag, der mødte dem, da de igen fik mulighed for at vende tilbage til skolerne i genåbningsperioden.

Alle elever, lærere og ledere har gjort sig erfaringer både i nedluknings- og i genåbningsperioden, som kan være relevante i et fremadrettet perspektiv. Selvom der har været tale om en helt ekstraordinær situation i 2020, og selvom man må være opmærksom på, at nødundervisning ikke kan sammenlignes i forholdet 1:1 med almindelig undervisning, viser det sig alligevel, at der er nogle erfaringer og indsigter fra perioden, som skolerne kan bruge i den videre udvikling af ledelse, organisering og tilrettelæggelse af undervisningen – både i særlige situationer som den nuværende (primo 2021) og i den almindelige undervisning.

Erfaringsopsamlingen tager afsæt i et todelt fokus på henholdsvis (a) styring og ledelse, samt (b) undervisning og pædagogik. Undersøgelsen om de gymnasiale uddannelser belyser følgende overordnede spørgsmål og temaer (de detaljerede undersøgelsesspørgsmål fremgår af rapportens metodebilag, bilag A):

Styring og ledelse

- Hvilke rammer og retningslinjer for samt forventninger til nødundervisningen har skoleledelsen udstukket i hhv. nedluknings- og genåbningsperioden?
- Hvordan har vilkårene for nødundervisningen set ud fra et ledelsesperspektiv? I nedlukningsperioden: ledelse af medarbejdere på afstand, lærernes digitale omstilling og familiernes muligheder for at skabe gode rammer for deres unges læring i hjemmet? I genåbningsperioden: ledelse af en periodevis fysisk opdelt medarbejderstab, organisatoriske implikationer af retningslinjer om afstand, gruppestørrelse mv. (dvs. personaledekning af klasser og fag og udnyttelse af skolernes lokaler, udefaciliteter mv.)?

Undervisning og pædagogik

- Hvordan er nødundervisningen blevet struktureret, og hvilke erfaringer har lærere og elever gjort sig med forskellige undervisningsformer i nedlukningsperioden, herunder hvilke muligheder og begrænsninger de digitale platforme, digitale læringsmidler mv. giver?
- Hvordan var elevernes deltagelse, motivation, trivsel og læring? Hvilke aspekter af nødundervisningen har hhv. understøttet og udfordret elevernes deltagelse, motivation, trivsel og læring? Hvilke forskelle ser vi blandt forskellige elevgrupper i hhv. nedluknings- og genåbningsperioden?
- Hvordan er nødundervisningen blevet struktureret, og hvilke erfaringer har lærere og elever gjort sig med forskellige undervisningsformer i genåbningsperioden?

På tværs af dette todelte fokus, ser vi også på følgende tre temaer:

- Hvordan har skolerne taget hånd om elever med særlige behov i nedlukningsperioden og eventuelt også efterfølgende?
- Hvordan oplevede 3. g'erne aflysningen af eksaminer, og hvilke alternativer til de aflyste eksaminer blev der evt. sat i stedet?
- Hvordan har lærerne oplevet arbejdsmængden og det kollegiale samarbejde i hhv. nedluknings- og genåbningsperioden?

2.2 Metodisk design

Samlet set bygger erfaringsopsamlingen på en kombination af kvantitative og kvalitative datakilder, der inddrager perspektiver fra en række forskellige aktører, herunder ledelse, lærere og elever. Der er i designet lagt vægt på, at undersøgelsens datagrundlag giver mulighed for både at tegne et bredt billede af de forskellige aktørers erfaringer fra covid-19-perioden og at udfolde disse billeder med mere konkrete og dybdegående beskrivelser af de erfaringer, skolerne har gjort sig. Dog er der forskel på bredden og dybden, hvormed de forskellige uddannelsesområder belyses. Disse forskelle afspejler en prioritering foretaget af BUVM.

Det er en grundlæggende præmis for erfaringsopsamlingen, at dataindsamlingen er gennemført i efteråret 2020, dvs. flere måneder efter at skolernes nedluknings- og genåbningsperiode fandt

sted. Denne forsinkelse kan potentielt have indflydelse på karakteren og detaljegraden af de erfaringer, der er indsamlet.

Erfaringsopsamlingen er informeret og kvalificeret gennem en forundersøgelse, der dels har inddraget viden fra allerede eksisterende undersøgelser (eVidenCenter og DEA 2020, SDU 2020, Nationalt Center for Erhvervspædagogik 2020, jf. afsnit 3.1 i bilag A), dels har bestået af en række indledende telefoninterview, der har haft til formål at fokusere indhold og tilpasse sprogbrug i forbindelse med den efterfølgende dataindsamling.

2.3 Datakilder i undersøgelsen på det gymnasiale område

Erfaringsopsamlingen på det *gymnasiale område* baserer sig på analyser af såvel kvantitative som kvalitative data for på den måde at give et bredt og nuanceret billede af de erfaringer, som de deltagende gymnasier har gjort sig i perioden med nødundervisning. Et overblik over de enkelte datakilder præsenteres her, og der henvises til metodebilag A for yderligere detaljer om dataindsamlingens forløb og resultater.

2.3.1 Survey

På gymnasieområdet er der gennemført spørgeskemaundersøgelser blandt følgende respondentgrupper:

- Rektorer/ledere
- Elever, som gik i 2. g/2. hf eller 3. g i skoleåret 2020/2021

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført af Epinion på vegne af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) og følgende metodeafsnit tager afsæt i metodebeskrivelser udarbejdet af Epinion.

Svarprocenterne (ud af de antallet af indberettede respondenter) er hhv. 55 % blandt ledere, 69 % blandt elever. På trods af de relativt pæne svarprocenter viser de gennemførte repræsentativitetsanalyser, at der er skævheder ift. nogle parametre, hvoraf et antal er statistisk signifikante.

I lederdatagrundlaget kan der konstateres signifikante forskelle mellem de deltagende skoleledere og populationen af skoleledere mht. gymnasietype (overrepræsentation af stx), beliggenhedsregion (overrepræsentation af gymnasier beliggende i Region Nordjylland) samt gennemsnitlig afgangskarakter (overrepræsentation af fagligt stærke elever på skolen), når man sammenligner med fordelingerne i populationen. På baggrund af ovenstående kan vi således konkludere, at data fra lederundersøgelsen i sin helhed ikke kan betragtes som repræsentativ ift. populationen.

I elevdatagrundlaget kan der konstateres signifikante forskelle mellem de deltagende elever og populationen mht. gymnasietype (overrepræsentation af hhx og underrepræsentation af htx), bopælsregion (underrepræsentation af region hovedstaden), etnisk herkomst (underrepræsentation af elever med ikke-vestlig herkomst), husstandsindkomst (overrepræsentation af indkomster i 2. kvartil) samt forældres uddannelsesniveau (underrepræsentation af forældre med ingen uddannelse). Der er ikke identificeret nogen udfordringer med repræsentativiteten, hvad angår køn og elevers karaktergennemsnit fra folkeskolens afgangseksamen. Som sensitivitetsanalyse er der afprøvet vægtning for at udligne identificerede skævheder i elevdata. Brug af vægte viste imidlertid ingen nævneværdige forskelle i de afrapporterede svarfordelinger. Derfor afrapporteres uvægtede data i rapporten.

På baggrund af analyserne af undersøgelsens repræsentativitet er det EVAs samlede vurdering at der ikke er betydelig bias i elevundersøgelsens overordnede resultater, om end stikprøven ikke kan betragtes som direkte repræsentativ for populationen, og der dermed ikke uden videre kan generaliseres fra undersøgelsen til den samlede population af gymnasieelever i Danmark. Dette skyldes primært, at forskellene mellem spørgeskemabesvarelser og population, trods signifikante resultater, substantielt set er relativt beskedne (med undtagelse af gymnasietype og region) og at vægtning af data på de konstaterede skævheder ikke rykker ved rapportens hovedkonklusioner.

Hvad angår spørgeskemaundersøgelserne blandt ledere på gymnasierne er det EVAs samlede vurdering, at data ikke kan betragtes som repræsentativt ift. populationen. Dette skyldes primært de betydelige og signifikante forskelle på relevante baggrundsmål mellem population og spørgeskemabesvarelser. Det har endvidere ikke været muligt at afprøve vægtning pga. datagrundlagets begrænsede størrelse. Det kan således ikke afdækkes, i hvilken grad skævhederne har påvirket svarfordelingerne i rapporten.

Der henvises til metodebilag A for en mere detaljeret gennemgang af repræsentativitet og vægtning.

Ledersurvey

Undersøgelsen blev tilrettelagt som en totalundersøgelse blandt øverste ledere på gymnasiale uddannelser med ansvar for den specifikke gymnasieuddannelse. Besvarelserne er dermed på uddannelsesniveau (fx stx) og ikke institutionsniveau (fx Slagelse Gymnasium). Det betyder, at der på nogle skoler er flere besvarelser pr. institution. Da der ikke findes en offentligt tilgængelig oversigt over ledere på gymnasier på uddannelsesniveau (fx stx), er skolerne blevet bedt om at indberette ledere for hver gymnasieuddannelse, de udbyder. Ved skoler, der udbyder flere typer gymnasieuddannelser, er skolen blevet bedt om at vurdere, om de ville svare med flere ledere, fx en rektor for stx og en leder for hf, eller om skolen har en fælles rektor for både stx og hf, der derfor skal svare samlet for de to uddannelser. 144 institutioner meldte i alt 174 unikke ledere ind til Epinion, hvoraf 91 ledere besvarede spørgeskemaet. Dette giver en svarprocent på 55 % ud af de indberettede ledere.

Elevsurvey

Spørgeskemaundersøgelsen blandt elever, som gik i 2. g/2. hf eller 3. g i skoleåret 2020/2021, blev tilrettelagt som en stikprøveundersøgelse på institutionsniveau, hovedområdeniveau og klasseniveau. Således blev 60 institutioner (30 stx, 10 hf, 10 htx, 10 hhx) udtrukket til at deltage med 120 klasser fordelt på anden og tredje årgang. Da der ikke findes en offentligt tilgængelig oversigt over elever og klasser pr. gymnasieskole, er skolerne blevet bedt om at indberette klasser fra tilfældigt udtrukne hovedområder (fx naturvidenskabeligt hovedområde på stx). Indsamlingen skete på klasseniveau, således at en kontaktlærer fra skolen stod for at distribuere links og instruere eleverne i at tilgå spørgeskemaet. I alt indberettede 32 institutioner 64 klasser med i alt 1.512 elever, hvoraf 1.038 elever besvarede spørgeskemaet. Dette giver en svarprocent på 69 % ud af de indberettede elever.

2.3.2 Registerdata

Til dele af analyserne af elevspørgeskemadata er der anvendt registerdata fra Danmarks Statistik og Styrelsen for It og Læring (STIL). Disse data er primært anvendt med henblik på at undersøge, om nødundervisningen har påvirket forskellige elevgrupper forskelligt, dvs. om besvarelser af udvalgte spørgsmål fordeler sig forskelligt afhængig af fx elevernes faglige udgangspunkt (karaktergennemsnit ved folkeskolens afgangsprøve). Registerdata blev endvidere anvendt i forbindelse

med repræsentativitetsanalysen med henblik på at teste, om respondenterne er repræsentative for populationen på individniveau set i forhold til forældrenes uddannelsesmæssige baggrund.

2.3.3 Telefoninterview

Styrken ved det samlede undersøgelsesdesign ligger i, at data trianguleres – både ift. at have flere respondentgrupper med i de kvantitative data (ledere og elever) og ved, at der i det kvalitative datamateriale både inddrages perspektiver fra ledere og lærere.

På det gymnasiale område er der gennemført interview med i alt fire gymnasieledere og seks lærere fra fire forskellige gymnasieskoler. Skolerne repræsenterer både stx, htx og hf.

Derudover er der gennemført telefoninterview med syv elever, som afsluttede 3. g i sommeren 2020.

Fjernundervisning, virtuel undervisning og digitale læremidler

I erfaringsopsamlingen anvendes følgende begreber til at beskrive måder, hvorpå digitale og virtuelle redskaber og ressourcer har indgået i den nødundervisning, der fandt sted i nedluknings- og til dels i genåbningsperioden i foråret 2020. Begreberne dækker et felt under hastig og kontinuerlig forandring og derfor er disse beskrivelser i sagens natur ikke nødvendigvis hverken helt dækkende eller fuldstændigt afgrænset.

Fjernundervisning

Fjernundervisning er en samlebetegnelse for den undervisning, der er gennemført for de hjemsendte elever og deltagere primært i nedlukningsperioden og nogle steder delvist i genåbningsperioden. Fjernundervisning er tilrettelagt med en fysisk distance mellem lærere og elever/deltagere. Fjernundervisning foregår ofte, men ikke altid, som virtuel undervisning.

Virtuel undervisning

Virtuel forstås i dag typisk i betydningen ”computermedieret”. Det meste af fjernundervisningen i nedlukningsperioden er i en eller anden grad foregået virtuelt. Det kan dreje sig om alt fra beskeder om analoge opgaver givet på en digital platform (som fx *Lectio*, *Moodle* eller *Aula*) til virtuelle læreroplæg. Virtuel undervisning kan både foregå synkront og asynkront:

- **Synkron virtuel undervisning:** elever/deltagere og/eller lærere er tilstede samtidig i et virtuelt rum. Det kan være på digitale læringsplatforme, som er udviklet til undervisningsbrug eller ved hjælp af digitale samarbejdsplatforme som fx *Microsoft Teams*, *Zoom* og lignende. Den synkrone virtuelle undervisning giver mulighed for at etablere et virtuelt klasseværelse eller grupperum, hvor lærere og elever/deltagere kan indgå i dialog, der kan gennemføres oplæg og eleverne/deltagerne kan samarbejde om opgaverne.
- **Asynkron virtuel undervisning:** elever/deltagere og lærere er ikke til stede samtidig. I den asynkrone virtuelle undervisning kan læreren fx give eleverne/deltagerne opgaver via digitale læringsplatforme, et digitalt skole-/studieadministrativt system eller andre digitale

kommunikationskanaler. Det kan både være analoge opgaver i fysiske bøger, som eleverne/deltagerne har derhjemme og/eller digitalt materiale i form af fx en video, websider eller digitale læremidler.

Digitale læremidler

Digitale læremidler omfatter fx programmer til træning af ordforråd, grammatik og regnefærdigheder, men kan også være hele læringsforløb med tekster, spørgsmål og samarbejdsfora. Selvom de ikke er udviklet specifikt med henblik på undervisning og læring, så har elever og deltagere i den virtuelle undervisning også anvendt andre former for digitale redskaber og programmer som fx sociale medier, kamera- og videooptagelsesprogrammer og lignende.

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.

Note: Definitionen af virtuel undervisning er inspireret af denne artikel: <https://emu.dk/eud/corona-gode-raad-til-undervisning/gode-raad-til-virtuel-undervisning>.

3 Ledelse og rammesætning

I dette kapitel beskrives det, hvordan skolernes ledelse har rammesat nødundervisningen – først i nedlukningsperioden og efterfølgende i genåbningsperioden.

3.1 Ledelse og rammesætning i nedlukningsperioden

Undersøgelsen viser, at nedlukningen på gymnasierne har betydet store omstillinger på kort tid. Rammerne for fjernundervisningen i nedlukningsperioden har varieret, bl.a. afhængig af skolernes eksisterende digitale praksisser og erfaringer samt skolens størrelse. Dog er det et overordnet mønster, at ledelserne har fastholdt elevernes normale skemaer, og at lærerne har fået relativt frie rammer til at tilrettelægge indholdet i deres undervisning i nedlukningsperioden.

3.1.1 Skolerne har valgt at fastholde elevernes skema

Analysen af de kvalitative interview med ledere viser, at skolerne så vidt muligt har forsøgt at fastholde elevernes skema i nedlukningsperioden. Det betyder, at ledelsen i flere tilfælde hverken har ændret på antallet af fag, antallet af undervisningstimer eller hvilke lærere, der underviste i de enkelte fag. Lærerne har til gengæld haft frie rammer til at tilrettelægge indholdet i undervisningen.

Lederne fremhæver på tværs af de kvalitative interview særligt to årsager til at fastholde skemaerne i nedlukningsperioden. Lederne ønskede først og fremmest at sikre en genkendelighed for elever og lærere. Det var ledernes vurdering, at eleverne ville have lettere ved at overgå til fjernundervisning, hvis de fulgte det skema, de kendte fra den normale undervisning, og for lærerne handlede det i høj grad om at sikre en vis arbejdsro og så få ændringer som muligt i en svær periode. Herudover var fastholdelse af skemaerne vigtigt for at sikre koordineringen af lærernes arbejde og den nødvendige fagdækning i nedlukningsperioden. Særligt på små skoler var fastholdelse af skemaet nødvendigt på grund af mange valgfag og sammensatte hold, hvor elever fra forskellige klasser samles på tværs.

3.1.2 Ensretning af anvendelse af digitale læringsplatforme

Analysen viser, at der på nogle skoler viste sig et behov for at ensrette lærernes brug af digitale læringsplatforme til undervisningen i løbet af nedlukningsperioden. Det drejer sig om de skoler, som ikke havde en fælles digital læringsplatform inden nedlukningsperioden.

På de skoler, som allerede inden nedlukningsperioden havde etableret en fælles digital læringsplatform, fik lærerne typisk besked på at anvende den i fjernundervisningen. Blandt de skoler, som i begyndelsen af nedlukningen ikke havde en fælles digital læringsplatform, gav lederne derimod lærerne frie rammer til selv at udvælge en digital platform, som kunne fungere i den enkeltes undervisning. På disse skoler betød det, at lærerne i nedlukningsperioden anvendte mange forskellige platforme. Skolerne oplevede både fordele og ulemper ved denne tilgang. På den ene side var

lærerne glade for, at de ikke behøvede at sætte sig ind i nye digitale platforme, men kunne anvende de, de i forvejen kendte. På den anden side oplevede eleverne, at det blev forvirrende med de mange forskellige digitale platforme i undervisningen. Endelig havde skolens ledelse svært ved at understøtte og give it-support til lærere og elever, når der blev anvendt mange forskellige digitale platforme.

For at imødekomme udfordringerne valgte nogle af lederne at ensrette lærernes brug af digitale platforme i løbet af nedlukningsperioden. Der er blandt andet eksempler på, at ledelsen arrangerede oplæring af både lærere og elever i én specifik platform, så alle kunne anvende denne. Ensretningen medvirkede ifølge både lærere og ledere på disse skoler til en mere stringent praksis, bedre systemunderstøttelse og bedre mulighed for vidensdeling lærerne imellem. Fx fortæller en leder, at nogle lærere lagde alt det digitale undervisningsmateriale, de producerede, ind på den fælles digitale platform, så kollegaerne kunne drage nytte af det i deres undervisning.

3.1.3 Ingen særlige retningslinjer for kontakt med eleverne

Analysen af de kvalitative interview viser, at lederne ikke opstillede særlige retningslinjer for kontakt med eleverne i nedlukningsperioden. Lærerne fortsatte således den eksisterende praksis, dvs., at kontakten primært er foregået gennem undervisningen, feedback og forskellige typer vejledningssamtaler.

Spørgeskemaet blandt elever indikerer, at under halvdelen (38 %) af de adspurgte gymnasieelever har haft regelmæssig kontakt - dvs. mindst én gang om ugen - med en medarbejder fra skolen i nedlukningsperioden. 44 % af de adspurgte elever svarer, at de talte eller skrev med en lærer, kontaktlærer, vejleder (en til en) eller lignende mindre end én gang om ugen, mens 17 % svarer, at de aldrig gjorde dette (bilag B, tabel 2.1).

I de kvalitative interview giver nogle lærere udtryk for, at det var svært at finde ud af, hvordan de bedst kunne holde kontakt med eleverne i nedlukningsperioden. En lærer beskriver følgende:



Min følelse var, at vi alle sammen famlede lidt. Vi vidste ikke rigtigt, hvad der var i orden at gøre, og hvad der ikke var i orden at gøre i forhold til, hvornår og hvordan vi skulle kontakte eleverne.

Lærer

Endvidere nævner en lærer, at han oplevede, at det ikke var muligt at etablere kontakt til enkelte elever til trods for mange gentagne forsøg. I forhold til denne problematik fortæller en leder, at de på deres skole havde succes med at tage fat i forældre til mindreårige elever, der var meget fraværende, og fik dermed forældrenes hjælp til at sørge for, at eleverne deltog i fjernundervisningen.

3.1.4 De fleste ledere har haft øget dialog med lærerne i nedlukningsperioden

På tværs af interviewene er det tydeligt, at ledelsen har prioriteret to primære opgaver i nedlukningsperioden. Den ene opgave var at samle op på ministeriets udmeldinger om retningslinjer og informere lærerne om, hvilke praktiske konsekvenser disse havde ift. rammerne for undervisningen i nedlukningsperioden. Den anden opgave var at sikre undervisningens gennemførelse samt trivsel hos både lærere og elever.

I spørgeskemaundersøgelsen svarer 57 % af de adspurgte ledere, at de i større omfang var i dialog med lærerne om deres undervisning i perioden med nedlukning sammenlignet med perioden før covid-19 (bilag B, tabel 1.1).

I de kvalitative interview fortæller lederne derudover, at de blandt andet afholdte daglige eller ugentlige teammøder med lærerne, hvor de vendte undervisningen og den aktuelle situation. Der er ligeledes eksempler på ledere, der skrev ugentlige fællesmails, som havde til formål at vise lærerne, at de var en del af et kollegialt fællesskab med en fælles udfordring, så lærerne ikke oplevede at sidde alene med opgaven.

Generelt vidner de kvalitative interview om, at det overordnede samarbejde mellem lærerne og ledelsen har fungeret godt i nedlukningsperioden. Lærerne taler positivt om ledelsens tillid og støtte, samt uddelegering af ansvar for tilrettelæggelse af nødundervisningen. Derudover er det et gennemgående perspektiv blandt lærere, at de oplevede, at deres ledelse var forstående over for de udfordringer, som lærerne stod i, og at udmeldingerne generelt har været, at lærerne skulle løfte deres opgave så godt som muligt efter omstændighederne.

3.1.5 Kun få elever blev inviteret ind på skolen i nedlukningsperioden

Få uger inde i nedlukningsperioden fik gymnasierne mulighed for at invitere udvalgte elever ind på skolen, hvis de vurderede, at eleverne havde et særligt behov for dette. Spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere viser, at ca. halvdelen af skolerne gjorde brug af denne mulighed, men at det kun omfattede en meget lille gruppe elever.

På tværs af de 91 gymnasieskoler, som deltog i spørgeskemaundersøgelsen, viser lederens svar at i gennemsnit blev 2 % eleverne inviteret ind på skolen i nedlukningsperioden (bilag B, tabel 1.2). I spørgeskemaundersøgelsen blandt elever angiver 5 %, at de blev tilbudt at komme ind på skolen for at få undervisning i nedlukningsperioden (bilag B, tabel 2.2).

I de kvalitative interview fortæller ledere og lærere, at de elever, som blev inviteret ind på skolen, typisk var frafaldstruede eller elever, som mistrivedes i hjemmet. Eleverne blev primært identificeret af ledere og lærere. Det havde en positiv betydning for disse elever at blive inviteret ind på skolen, fremhæves det på tværs af interview med ledere. Eleverne fik den samme virtuelle undervisning som resten af klassen, men ved at være på skolen fik de ro og hjælp til at strukturere deres arbejde.

3.2 Vilkår af betydning for nødundervisningen i nedlukningsperioden

Mange gymnasier havde ikke erfaring med fjernundervisning før nedlukningen, og på tværs af skoler har der været stor forskel på lærernes digitale kompetencer. Ledelsens understøttelse af lærernes digitale kompetencer har haft betydning for lærernes omstilling til den virtuelle undervisning, blandt andet ved at give mulighed for at lærerne fik udviklet deres tekniske kompetencer.

3.2.1 Erfaring med fjernundervisning og adgang til it-udstyr

I spørgeskemaundersøgelsen vurderer i alt 87 %, at deres skole i mindre grad (56 %) eller slet ikke (31 %) havde erfaring med at gennemføre undervisning som fjernundervisning inden nedlukningen. Kun 5 % af skolelederne vurderer, at de i høj grad havde erfaring, mens 8 % svarer ”i nogen grad” (bilag B, tabel 1.3).

Gymnasielederne vurderer til gengæld, at langt de fleste lærere havde den nødvendige software og hardware til at kunne afvikle undervisningen virtuelt. Her vurderer i alt 79 % af de adspurgte ledere,

at alle/næsten alle (55 %) eller størstedelen (24 %) af det undervisende personale havde den nødvendige software, mens i alt 97 % af de adspurgte ledere vurderer, at alle/næsten alle (89 %) eller størstedelen (8 %) havde den nødvendige hardware (bilag B, tabel 1.4 og 1.5).

Derudover vurderer alle lederne, at alle/næsten alle (80 %) eller størstedelen (20 %) af deres elever havde det nødvendige it-udstyr til at kunne deltage i den virtuelle undervisning (bilag B, tabel 1.6).

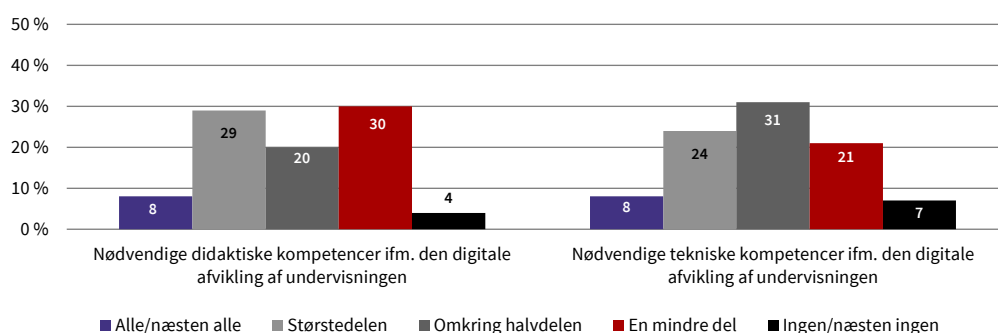
3.2.2 Udvikling i gymnasielærernes kompetencer ift. at gennemføre af virtuel undervisning

Spørgeskemaundersøgelsen blandt gymnasielederne viser, at der var store forskelle på lærergruppernes digitale kompetencer på tidspunktet for nedlukning, men at perioden har medvirket til en stor udvikling i netop disse kompetencer.

Figur 3.1 herunder viser, at mange ledere vurderer, at deres lærere *ikke* havde de nødvendige didaktiske eller tekniske kompetencer til at afvikle den digitale undervisning på tidspunktet, da nedlukningen indtraf.

FIGUR 3.1

Hvor stor eller lille en del af det undervisende personale havde følgende, da nedlukningen indtraf? (n = 91) (procent)



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt gymnasieledere, gennemført af EVA, 2020.
Note: Figuren indeholder afrundede tal, hvormed de ikke altid summer til 100.

Figuren viser, at 8 % af de adspurgte ledere vurderer, at alle/næsten alle blandt det undervisende personale havde de nødvendige didaktiske kompetencer. 29 % vurderer, at det gjorde sig gældende for størstedelen af personalet. De resterende ledere vurderede derimod, at det gjorde sig gældende for omkring halvdelen (20 %), en mindre del (30 %) eller ingen/næsten ingen (4 %).

Nogenlunde samme billede tegner sig med hensyn til lederne vurdering af lærernes tekniske kompetencer.

Ledelsen har haft fokus på at understøtte lærernes digitale kompetencer i nedlukningsperioden

Både interviewdata og spørgeskemadata vidner om, at gymnasielederne på forskellig vis har forsøgt at understøtte lærernes digitale kompetencer i forbindelse med nedlukningsperioden.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt gymnasielederne viser, at lederne især har haft fokus på at understøtte lærernes tekniske kompetencer. Her svarer over halvdelen af lederne (56 %), at de i høj grad rammesatte vejledning, sparring og/eller vidensdeling for det undervisende personale mht. tekniske aspekter af den digitale afvikling af undervisningen. Derudover svarer 38 %, at de i nogen grad gjorde dette, mens 5 % svarer ”I mindre grad”. Til sammenligning angiver 34 % af de adspurgte ledere, at de i høj grad rammesatte vejledning, sparring og/eller vidensdeling mht. didaktik og pædagogik ifm. den digitale afvikling af undervisningen. 48 % svarer, at de i nogen grad gjorde dette, mens 18 % svarer, at i mindre grad gjorde dette (bilag B, tabel 1.7 og 1.8).

I de kvalitative interview tegnes ligeledes et billede af, at lederne har haft fokus på at understøtte lærernes digitale kompetencer – både de tekniske og de didaktiske – i forbindelse med afvikling af den virtuelle undervisning. Lederne fortæller, at de i løbet af nedlukningsperioden i tiltagende grad rammesatte lærernes anvendelse af digitale platforme, fx i form af vejledning, sparring, forskellige former for vidensdeling og kurser. Eksempelvis havde en skole et webinar, der gav lærerne inspiration til, hvordan de kunne lave virtuel undervisning.

Udvikling af digitale kompetencer og ny praksis

Undersøgelsen viser, at nedlukningsperioden har bidraget til en markant udvikling af lærernes digitale kompetencer bredt set. I spørgeskemaundersøgelsen angiver i alt 99 % af gymnasielederne, at perioden med nødundervisning har haft overvejende positiv betydning (44 %) eller meget positiv betydning (55 %) for det undervisende personales digitale kompetencer. Ydermere svarer i alt 87 % af de adspurgte ledere, at perioden med nødundervisning har haft en overvejende positiv betydning (65 %) eller meget positiv betydning (22 %) for lærernes motivation for at anvende digitale læremidler (bilag B, tabel 1.9 og 1.10).

På tværs af de kvalitative interview beskriver lærerne en oplevelse af at have fået afprøvet forskellige digitale læremidler, som de ellers ikke ville have fået. Som en lærer fortæller, har perioden skabt ”en udvidelse og fornyelse af undervisningen, som vi kan tage med videre”.

Det står tydeligt frem i undersøgelsen, at både gymnasielærernes og elevernes digitale løft og erfaringer er noget, som skolerne vil have gavn af i det fremtidige digitale arbejde. Den kvalitative analyse viser, at flere skoleledere oplever, at lærerne er blevet mere motiverede for at tænke i digitale undervisningsformer end før nedlukningen, og for flere skoler har erfaringerne med nødundervisningen givet anledning til nye praksisser.

Ledelsen er i spørgeskemaundersøgelsen blevet spurgt ind til, hvorvidt de på baggrund af deres erfaringer har truffet beslutninger om at indføre fremtidig brug af fjernundervisning eller brug af digitale læremidler i undervisningen. Her svarer 29% af de adspurgte ledere, at de allerede har ændret deres praksis ift. brug af digitale læremidler i undervisningen, og 23 % af de adspurgte ledere svarer, at de allerede har ændret praksis ift. fjernundervisning. Derudover er der også mange ledere, som har besluttet at ændre praksis, men endnu ikke har gjort det, eller som overvejer at ændre praksis (bilag B, tabel 1.11 og 1.12).

Både lærere og ledere forklarer i de kvalitative interviews, at de enten har eller vil inddrage mere fjernundervisning, fordi det kan give mere fleksibilitet for både lærerne og eleverne og kan bidrage med variation i undervisningen i kombination med fysisk undervisning i en mere normal hverdag. Flere nævner i denne sammenhæng også virtuel feedback og virtuelt gruppearbejde.

En anden praksis, som både ledere og lærere har taget med sig, er muligheden for at afholde møder virtuelt eller i en kombination af fysisk tilstedeværelse og virtuel deltagelse. En leder nævner dog, at ikke alle møder er velegnede til den digitale form. Fx er der emner, som er følsomme eller man på anden vis har bedst af at sidde fysisk sammen og snakke om.

3.2.3 Lærerne oplevede mindre arbejdsglæde i nedlukningsperioden

I spørgeskemaundersøgelsen vurderer lederne, at der har været store forskelle i lærernes oplevelse af deres arbejdsglæde i nedlukningsperioden.

I spørgeskemaundersøgelsen vurderer i alt 64 % af de adspurgte ledere, at nedlukningen havde en overvejende negativ (59 %) eller meget negativ (5 %) betydning for lærernes arbejdsglæde. 23 % af de adspurgte ledere vurderer, at det hverken havde en negativ eller positiv betydning, mens de resterende 10 % vurderer, at det havde en overvejende positiv betydning² (bilag B, tabel 1.13).

På baggrund af data fra spørgeskemaundersøgelsen tegner der sig dermed et billede af, at lærerne på de gymnasiale uddannelser generelt oplevede mindre arbejdsglæde i nedlukningsperioden. På tværs af interviewene tegner lærerne et billede af, at de har oplevet at have en stor arbejdsmængde, og at meget af tiden er foregået bag skærmen. Fx fortæller lærerne, at de oplevede perioden som mere ensformig netop på grund af den store mængde skærmarbejde.

Derudover oplevede nogle lærere, at grænsen mellem arbejdsliv og fritid blev mere flydende. Fordi arbejde og kontakt er foregået virtuelt, oplevede flere lærere at skulle være tilgængelige hele tiden og havde således svært ved at abstrahere fra mails, beskeder og telefonopkald fra både kollegaer, ledelsen og elever, selvom dette lå ud over arbejdstiden.

For nogle lærere hang udfordringerne i perioden med nødundervisning sammen med deres forskellige hjemme- og arbejdsforhold. Flere af de interviewede lærere fortæller bl.a. om, at de var udfordret af ikke at have ro, fordi deres familier og især små børn var hjemme samtidig med dem selv. Andre berettede om dårlige ergonomiske forhold og dårlige arbejdsområder derhjemme.

3.3 Ledelse og rammesætning i genåbningsperioden

De gymnasiale uddannelser fik mulighed for at gennemføre undervisning med fysisk tilstedeværelse igen fra den 15. april 2020. I første omgang omfattede dette kun afsluttende elever, dvs. elever i 3. g og 2. hf. Fra 18. maj måtte skolerne gennemføre al undervisning på skolen, såfremt de kunne leve op til de opstillede krav om, at der fx skulle være mulighed for at opretholde én meters afstand mellem eleverne.

Lederne havde generelt et ønske om at få flest mulige elever tilbage på skolen for at fastholde elevernes motivation og sikre deres læring, men de fysiske begrænsninger betød, at de måtte prioritere mellem, hvilke elever der kunne komme ind på skolen. I forlængelse heraf ses der eksempler på, at skoler fortsat anvendte fjernundervisning i perioden.

3.3.1 Fjernundervisning prægede stadig genåbningsperioden

Spørgeskemaundersøgelserne blandt gymnasieledere og elever viser, at fjernundervisning fortsat er blevet anvendt i genåbningsperioden for at begrænse antallet af elever, der var på skolen samtidig.

2 To ledere, svarende til 2 %, svarer "Ved ikke".

I spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere svarer samlet set 89 % af de adspurgte ledere, at de fortsat anvendte fjernundervisning i genåbningsperioden 12 % svarer, at fjernundervisning har udgjort størstedelen af undervisningen, og 33 % svarer, at den har udgjort ca. halvdelen af undervisningen. 44 % svarer, at fjernundervisning har udgjort en mindre del af undervisningen (bilag B, tabel 1.14).

På tværs af de kvalitative interview fortæller lederne om en række forskellige strategier for, hvordan de har udvalgt hvilke elever, der skulle komme skolen, og hvornår. På nogle skoler vekslede eleverne mellem at være hjemme og være fysisk på skolen. Andre skoler valgte at skrue langsomt op for antallet af elever med udgangspunkt i årgangene – primært pga. lokalemæssige forhold og afstandskrav. Dvs. at elever i 3. g måtte komme på skolen fra starten af. Efter nogen tid fik også 2. g'erne lov til at komme, og til sidst fik også 1. g'erne mulighed for dette.

Derudover svarer 43 % af de elever, som deltog i spørgeskemaundersøgelsen, at deres klasse var opdelt i hold, da de kom tilbage på skolen (bilag B, tabel 2.3). I afsnit 4.3.1 uddybes, hvordan holdopdelingen foregik.

4 Nødundervisningens tilrettelæggelse samt elevernes oplevelse og udbytte

I dette kapitel beskrives det, hvordan nødundervisningen er blevet tilrettelagt i nedluknings- og genåbningsperioden og elevernes oplevelse og udbytte heraf.

Kapitlet inkluderer derudover et afsnit, der belyser de ændrede eksamensvilkårs påvirkning på 3. g'ernes motivation, deltagelse og læring.

4.1 Tilrettelæggelse af og indhold i nødundervisningen i nedlukningsperioden

Undersøgelsen viser, at undervisningen i nedlukningsperioden primært bestod af virtuelle læreroplæg, gruppearbejde og skriftlige opgaver. Lærerne måtte dog undervejs udarbejde forskellige andre undervisnings- og afleveringsformer, da arbejdsmængden blev for stor for eleverne, og det blev tydeligt, at eleverne havde brug for variation i den virtuelle undervisning. I nedlukningsperioden blev der samlet set givet mindre feedback end før covid-19-pandemien, men til gengæld har lærerne haft en oplevelse af, at den virtuelle feedback til eleverne var mere systematisk.

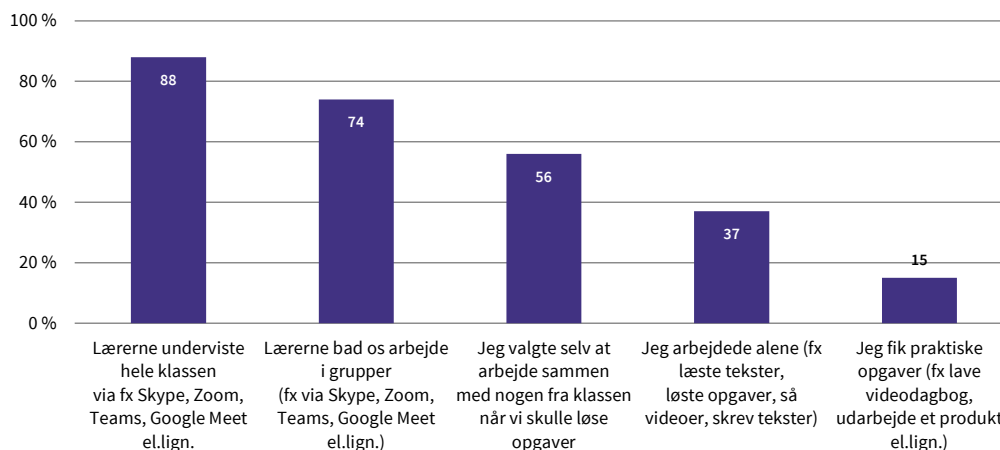
4.1.1 Undervisningen bestod primært af virtuelle læreroplæg og gruppearbejde

Spørgeskemaundersøgelsen blandt gymnasieleverne viser, at undervisningen i nedlukningsperioden i vid udstrækning foregik ved virtuelle læreroplæg og gruppearbejde.

Figur 4.1 herunder viser, at størstedelen af de adspurgte elever i spørgeskemaundersøgelsen modtog undervisning for hele klassen og udførte gruppearbejde tre eller flere gange om ugen i nedlukningsperioden.

FIGUR 4.1

Andel af elever, som oplevede at følgende undervisningsformer blev anvendt tre eller flere gange om ugen (n = 1.038) (procent)



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse om oplevelsen af undervisningen under covid-19-perioden blandt gymnasieelever, gennemført af EVA, 2020.

Note: Den præcise formulering på spørgsmålet lød: "Vi vil gerne høre lidt mere om, hvordan undervisningen foregik, da du sad hjemme og skolen var lukket. I hvilken grad gjorde I følgende? Vælg det, du synes passer bedst."

Note: Figuren viser kun andelen af elever, der har angivet "Hver dag" eller "3-4 gange om ugen" som svar på ovenstående spørgsmål. De øvrige svarmuligheder lød: "1-2 gange om ugen", "Mindre end én gang om ugen" og "Aldrig".

Figuren viser, at 88 % af de adspurgte elever mindst tre gange om ugen oplevede, at lærerne underviste klassen via fx *Zoom*, *Microsoft Teams*, *Google Meet* eller lign. Derudover oplevede over halvdelen af eleverne, at de mindst tre gange om ugen blev bedt om at arbejde i grupper (74 %), eller at de selv valgte at arbejde sammen med nogen fra klassen (56 %).

I de kvalitative interviews fortæller lærerne, at undervisningen i høj grad fulgte samme struktur som en normal undervisningsgang. Det vil sige, at eleverne "mødte ind" på deres computer til en fælles seance med deres underviser. Derefter var der en periode med individuelle opgaver eller gruppearbejde. Timen blev derefter afsluttet med en fælles opsamling og eventuelt aflevering.

4.1.2 Øget opmærksomhed på arbejdsmængde og elevernes aktive deltagelse i undervisningen

Lærerne i de kvalitative interview beskriver, at de i nedlukningsperioden oplevede en tendens til, at arbejdsmængden blandt eleverne var øget. En af årsagerne til dette var, at lærerne brugte skriftlige opgaver til at sikre elevernes aktive deltagelse. Den samlede mængde af opgaver blev derfor meget omfattende for nogle elever.

Dette billede genfindes i elevernes spørgeskemabesvarelser, hvor i alt 63 % af de adspurgte elever angiver, at de sammenlignet med perioden før covid-19 oplevede en lidt større (37 %) eller meget større (26 %) arbejdsmængde i nedlukningsperioden (bilag B, tabel 2.4).

For at imødekomme denne udfordring beskriver lærerne, at de begyndte at stille eleverne færre skriftlige opgaver. I stedet anvendte de andre afleveringsformer, som kunne vise elevens aktive deltagelse. Eksempler på dette er, at eleverne skulle udarbejde en videopræsentation, indtale en lydfil eller lignende. Der er også eksempler på, at læreren ringede til den enkelte elev eller gruppe for at følge op på dagens opgave eller undervisning. En af de interviewede lærere fortæller, at eleverne i idræt skulle sende billeder af deres pulsur eller dem selv i træningstøj. På den måde kunne eleverne vise, at de deltog, og læreren kunne notere eventuelt fravær.

4.1.3 Variation i den digitale undervisning var vigtig for elevernes motivation

I løbet af nedlukningsperioden erfarerede flere lærere, at de mange timer bag en skærm både ifm. undervisning og opgaveskrivning var hårde og demotiverende for eleverne. Lærerne fortæller i de kvalitative interview, at de derfor begyndte at have mere fokus på at variere deres undervisning for at begrænse elevernes tid foran computerskærmen i løbet af skoledagen.

Der er blandt andet eksempler på, at lærerne tilrettelagde undervisningen med færre læreroplæg og længere deadlines, hvilket gav eleverne mulighed for at tilrettelægge arbejdet efter eget behov, ligesom lærerne introducerede små øvelser eller *brain breaks* i løbet af undervisningstimen for at give eleverne mulighed for aktiviteter væk fra skærmen.

Derudover giver nogle af de interviewede lærere udtryk for, at gruppearbejde også var en god måde at variere den virtuelle undervisningen på. Lærerne fortæller yderligere, at de fik øjnene op for, hvordan de digitale platforme på forskellig vis kan understøtte elevernes gruppearbejde i undervisningen. Blandt andet har lærerne haft gode erfaringer med brug af fælles dokumenter og virtuelle grupperum. Når eleverne fik mulighed for at dele noter i et fælles dokument, blev noterne automatisk kvalitetssikret – både af de andre elever og af læreren. Eleverne blev dermed bedre til at skrive noter, samtidig med at de fik brugbare noter til fremtidig eksamenslæsning.

4.1.4 En udfordring at oversætte praktiske fag til fjernundervisning

Undervisningsformen i de mere praktisk orienterede fag som idræt, billedkunst og musik var i nedlukningsperioden udfordret af, at de skulle omsættes til fjernundervisning. Af denne årsag valgte nogle af de interviewede lærere at fokusere på fagenes teoretiske indhold og udskyde de praktiske elementer til et senere tidspunkt. Der er dog også eksempler på, at lærerne har haft succes med at oversætte den praktiske undervisning til virtuel undervisning.

Eksempelvis fremrykkede en idrætslærer et træningsforløb, som ellers var planlagt til at foregå senere i skoleforløbet. Eleverne fik til opgave at gennemføre en række træningsøvelser derhjemme, som de skulle filme og derefter sende filmen til læreren.

Et andet eksempel er, at en musikh lærer bad alle eleverne optage sig selv synge en sang, som han derefter klippede sammen til ét fælles korarrangement. Dette tiltag bidrog til, at eleverne fik øvet sig i at synge, samtidig med at de oplevede at være en del af et større fællesskab. De enkelte optagelser gav desuden læreren mulighed for at vurdere den enkelte elevs faglige niveau.

4.1.5 Mindre, men mere systematisk feedback

Spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne viser, at der blev givet mindre feedback i nedlukningsperioden end før covid-19 pandemien. I alt 60 % af de adspurgte elever svarer, at sammenlig-

net med før pandemien de fik lidt mindre (36 %) eller meget mindre (24 %) feedback af deres lærere, da eleverne var hjemme. 22 % svarer, at de fik samme feedback, mens de resterende oplevede at få lidt mere (14 %) eller meget mere (3 %) feedback (bilag B, tabel 2.5).

Selv om der ifølge eleverne blev givet mindre feedback, udtrykker lærerne i de kvalitative interview dog en oplevelse af, at feedbacken var mere systematisk og konkret. Lærerne fortæller blandt andet, at fordi feedbacken i nedlukningsperioden oftest var planlagt på forhånd, blev formålet med samtalen også mere konkret for eleven. Det bevirkede, at eleverne blev bedre til at forberede egne spørgsmål og beskrive udfordringerne med deres opgaver, fordi de vidste, at feedbacken ville foregå på et helt bestemt tidspunkt. Lærerne fortæller derudover, at de fik oparbejdet en større systematik i deres arbejde med feedback og at den individuelle, virtuelle kontakt med eleverne foregik mere uforstyrret og derfor fungerede godt.

En af de interviewede lærere har endvidere haft gode erfaringer med, at han med de digitale platforme løbende kunne følge med i elevernes skriveproces, da lærerne har kunne tilgå elevernes skriftlige opgaver undervejs i undervisningen. Han oplevede derved hurtigere at kunne hjælpe eleverne, hvis de havde udfordringer, end det ellers var tilfældet.

4.2 Elevernes oplevelse og udbytte af nødundervisningen i nedlukningsperioden

Undersøgelsen peger på, at både i forhold til trivsel og læring var størstedelen af eleverne udfordret i perioden med nedlukning. I spørgeskemaundersøgelsen vurderer de fleste elever, at de har fået et mindre fagligt udbytte, og lærerne vurderer, mange eleverne har ikke trivedes med undervisning foran skærmen uden mulighed for social interaktion med klassekammerater. Der er dog en lille gruppe, som trivedes under de anderledes rammer, og som blomstrede både fagligt og personligt.

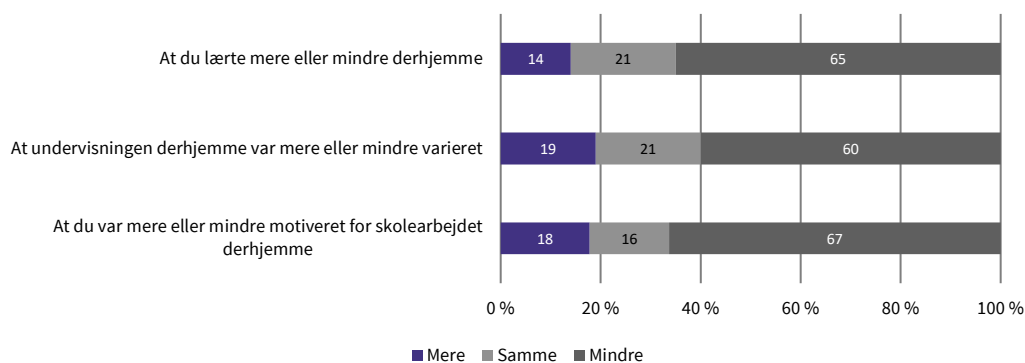
4.2.1 Mindre fagligt udbytte blandt størstedelen af eleverne

Spørgeskemaundersøgelsen blandt elever viser, at når eleverne bliver bedt om deres egen vurdering, var deres læringsudbytte i nedlukningsperioden generelt lavere sammenlignet med før covid-19-pandemien.

Figur 4.2 herunder viser, at i alt 65 % af de elever, som deltog i spørgeskemaundersøgelsen, oplevede at lære mindre i nedlukningsperioden, sammenlignet med undervisningen før corona.

FIGUR 4.2

Hvis du skal sammenligne undervisningen før corona med undervisningen derhjemme, vil du så mene...? (n = 1.037)



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt gymnasieelever, Danmarks Evalueringsinstitut, 2020.

Note: Svarkategorier i figuren indeholder sammenlagte svarkategorier. I spørgeskemaet var svarkategorierne: "Meget mere", "Lidt mere", "Det samme", "Lidt mindre" og "Meget mindre".

Figuren viser endvidere, at i alt 60 % af de adspurgte elever oplevede, at undervisningen var mindre varieret, og i alt 67 % angiver, at de var mindre motiverede for skolearbejdet i denne periode, sammenlignet med før covid-19-pandemien.

Spørgeskemaundersøgelsen viser dog også, at der er en mindre gruppe, som har oplevet denne periode som mere positiv. Fx svarer i alt 18 % af de adspurgte elever, som deltog i spørgeskemaundersøgelsen, at de var mere motiverede for undervisningen, og i alt 19 % oplevede, at undervisningen var mere varieret. Derudover oplevede i alt 14 % af de adspurgte elever, at de lærte mere.

I interviewene med de tidligere 3. g'ere bliver der sat ord på, hvordan eleverne har oplevet deres læringsudbytte. De elever, der giver udtryk for, at de har lært mindre, peger især på, at der ikke var de samme muligheder for deltagelse og feedback i fjernundervisningen som i den normale undervisning før covid-19 pandemien.

Ledere og lærere vurderer, at nedlukningsperioden størst negativ betydning for de fagligt svageste elevers læring

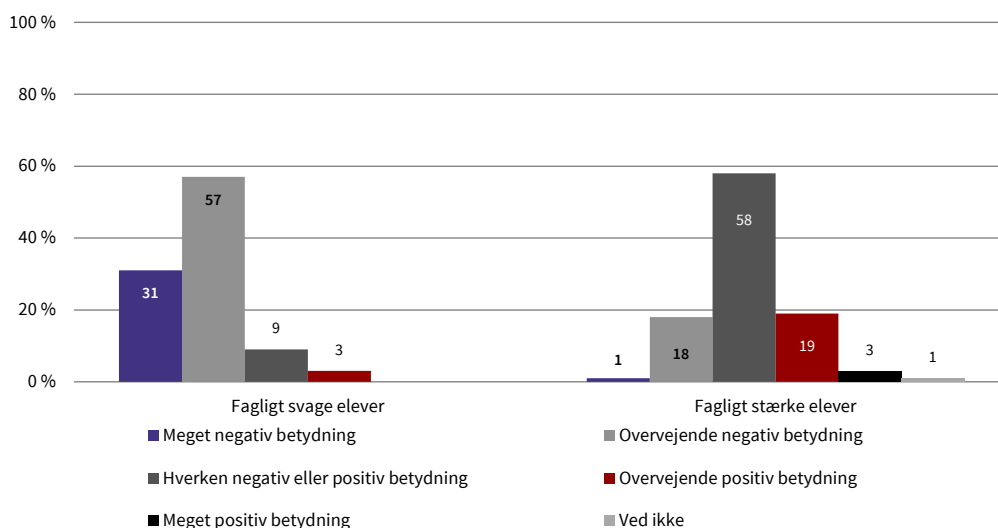
Et gennemgående perspektiv blandt de interviewede lærere og ledere er, at nedlukningsperioden har påvirket de fagligt svage elevers læring mere negativt end de fagligt stærke elevers læring. Lærere og ledere peger på, at fagligt stærke elever og elever med stærke studiekompetencer klarede sig godt i nedlukningsperioden: De var gode til at omstille sig til den nye digitale undervisningsform, de var gode til at strukturere deres dag og til at være selvdisciplineret derhjemme. Omvendt giver lærere og ledere udtryk for, at de fagligt udfordrede og socialt udsatte elever havde det rigtig svært i nedlukningsperioden. Denne elevgruppe var ifølge lærerne i de kvalitative interview udfordrede, fordi de manglede hjælp til at strukturere deres dag og få lavet deres skolearbejde. De var ligeledes udfordret af læse- og skrivemængden, som i flere tilfælde steg i denne periode.

Af ledernes svar i spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at nødundervisningen som helhed – herunder nedlukningsperioden – har haft en mere negativ betydning for de svagligt svage elevers læring end for de fagligt stærkes. Jf. figur 4.6 nedenfor vurderer i alt 88 % af de adspurgte ledere, at perioden med nødundervisning har haft en meget negativ (31 %) eller overvejende negativ (57 %) betydning for de fagligt svage elevers læring. Til sammenligning vurderer i alt 19 % af de adspurgte

ledere, at nødundervisning har haft en meget negativ (1 %) eller overvejende negativ (18 %) betydning for de fagligt stærke elevers læring.

FIGUR 4.3

Hvilken positiv eller negativ betydning vurderer du, at nødundervisningen før sommerferien som helhed har haft for følgende elevgrubers læring? (n = 91) (procent)



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt gymnasieledere, Danmarks Evalueringsinstitut, 2020.

Et lidt anderledes billede kommer frem i analysen af elevernes besvarelser fra spørgeskemaundersøgelsen. Her er det især elever med et stærkt fagligt udgangspunkt, der i spørgeskemaundersøgelsen angiver, at de sammenlignet med perioden før covid-19-pandemien har været mindre motiverede og lært mindre i nedlukningsperioden. I denne analyse er elevernes karaktergennemsnit fra grundskolen blevet koblet til elevernes *spørgeskema*-besvarelser. Formålet med dette har været at undersøge, om der er forskel på, hvordan elever med hhv. et stærkt og et svagt fagligt udgangspunkt³ har oplevet nedlukningsperioden. Blandt elever med et stærkt fagligt udgangspunkt fra grundskolen angiver i alt 72 % af eleverne, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, at de var mindre motiverede i undervisningen, da den foregik derhjemme, sammenlignet med undervisningen i perioden før covid-19-pandemien. Til sammenligning er den tilsvarende andel blandt elever med et svagt fagligt udgangspunkt signifikant mindre (i alt 48 %).

3 Elever med et fagligt stærkt udgangspunkt defineres her ved, at de ved grundskolens afgangsprøver opnåede et gennemsnit på 10 eller derover. Elever med et fagligt svagt udgangspunkt defineres her ved, at de ved grundskolens afgangsprøver opnåede et gennemsnit på under 5. Gennemsnittet er udtryk for gennemsnit i de obligatoriske prøver, dvs. Folkeskolens Afgangseksamen (FSA). Gennemsnittet er vægtet og kun udregnet for elever med karakter i alle bundne prøver samt to udtræksfag.

Derudover oplevede i alt 71 % af de adspurgte elever med et stærkt fagligt udgangspunkt fra grundskolen, at de sammenlignet med perioden før covid-19-pandemien lærte mindre. Til sammenligning oplevede i alt 43 % af de adspurgte elever med et svagt fagligt udgangspunkt, at de lærte mindre (bilag B, tabel 2.6 og 2.7).

Det har inden for rammerne af denne undersøgelse ikke været muligt at komme nærmere en præcis forklaring på, hvorfor elevernes egen vurdering af læringsudbyttet er forskelligt fra lærernes vurdering, når eleverne opdeles på baggrund af deres karaktergennemsnit fra grundskolen. En del af forklaringen kan dog tænkes at være, at elever med et stærkt fagligt udgangspunkt har forholdt sig mere kritisk til den undervisning, de har modtaget i perioden, sammenlignet med de elever, der har et svagt fagligt udgangspunkt.

På tværs af interview med både ledere og lærere bliver der dog også peget på, at nogle af de mere stille og tilbageholdende elever blomstrede op i fjernundervisningen og fik et større læringsudbytte. Erfaringen var, at nogle af de elever, som normalt har udfordringer med at bidrage mundtligt i timerne, i langt større grad deltog aktivt, når deltagelsen foregik virtuelt. Dette viste sig både, når hele klassen var samlet og i forbindelse med gruppearbejdet.

4.2.2 Mange elever trivedes ikke i nedlukningsperioden

Undersøgelsen viser, at nedlukningsperioden havde en negativ betydning for en stor del af elevernes trivsel på de gymnasiale uddannelser.

I spørgeskemaundersøgelsen svarer i alt 49 % af de adspurgte elever, at de var i dårligere (33 %) eller meget dårligere (16 %) humør i nedlukningsperioden sammenlignet med perioden før corona. Derudover svarer 52 % af eleverne i spørgeskemaundersøgelsen, at de oplevede at være mere ensomme (39 %) eller meget mere ensomme (13 %) sammenlignet med perioden før corona (bilag B, tabel 2.8 og 2.9).

Flere af de interviewede lærere oplevede, at fraværet af det sociale var svært for langt de fleste elever. Som en lærer siger:



Altså, størstedelen af mine elever er ret socialt afhængige af hinanden. De nyder virkelig, at man laver nogle ting sammen. Så det var drænende at skulle være hjemme så meget. Særligt for mine førstearselever.

Lærer

Flere ledere og lærere peger i interviewene på, at det var nødvendigt at understøtte elevernes sociale samvær og generelle trivsel under nedlukningen. Nogle lærere igangsatte derfor ekstra gruppearbejde eller gennemførte trivselssamtaler med eleverne. Derudover er der lærere, som fortæller, at de spurgte ind til elevernes trivsel i forbindelse med den individuelle feedback på deres skolearbejde.

På tværs af lærerinterviewene peges på et andet aspekt, som også kan have haft indflydelse på elevernes trivsel. Lærerne fortæller om episoder, hvor eleverne chikanerede hinanden digitalt, fx ved at smide hinanden ud af digitale grupperum. Derfor peger lærerne på, at der er behov for at udarbejde konkrete regler og retningslinjer om digital opførsel i virtuel undervisning, fx som et tema i elevernes digitale dannelse, der i forvejen skal være en del af undervisningen i gymnasiet.

4.3 Tilrettelæggelse af og indhold i nødundervisningen i genåbningsperioden

Undersøgelsen viser, at i genåbningen har lærere og ledere tilstræbt, at undervisningsformen lignede den normale undervisning fra før covid-19-pandemien. De didaktiske og pædagogiske valg om undervisningsformerne var således noget, der i forvejen lå fast og var velkendte. Lærernes tilrettelæggelse har dog været påvirket af afstandskravene, og at eleverne nogle steder skulle opdeles i mindre hold. Samtidig har lærerne haft fokus på at gennemføre aktiviteter – fx fysikforsøg – som ikke var muligt at gennemføre i nedlukningsperioden. Desuden har undervisningen i genåbningsperioden været påvirket af, at antallet af prøver blev reduceret, og for at have et godt grundlag at give eleverne karakterer ud fra skulle lærerne gennemføre prøvelignende aktiviteter.

4.3.1 Krav om holdopdeling påvirkede lærernes undervisning

For at leve op til afstandskravene var mange skoler nødsagede til at dele klasserne op, således at eleverne blev undervist i to separate lokaler. I disse situationer fik lærerne til opgave at undervise begge hold samtidig.

I de kvalitative interview er der forskellige eksempler på, hvordan denne type undervisning kunne forløbe. Én lærer fortæller, at hun vekslede mellem at lave læreroplæg og sætte eleverne i gang med opgaver på skift i de to lokaler. En anden lærer filmede sin undervisning i det ene lokale, som blev livestreamet til eleverne i det andet.

Der var både fordele og ulemper ved denne tilrettelæggelse. På den ene side oplevede lærerne, at det var svært at undervise klasserne på denne måde, og at de generelt nåede mindre af undervisningen end normalt. På den anden side vurderede ledelsen, at det var godt for eleverne at komme tilbage fysisk på skolen, og denne tilrettelæggelse muliggjorde dette.

Alternative undervisningsformer i valgfag

Nogle fag var særligt udfordrede af restriktionerne i genåbningsperioden. Det har især gjort sig gældende for fag, som krævede særlige faciliteter og valgfag, hvor eleverne blev blandet på tværs af klasser.

I disse fag har lærerne måtte finde alternative måder at undervise på. Fx er der i de kvalitative interview med lærere eksempler på, at lærerne underviste udendørs, og at sprogundervisningen foregik ved, at eleverne sad med høretelefoner og talte hvert deres sprog, fordi undervisning i sprogfag med deltagelse af elever fra forskellige klasser ikke kunne lade sig gøre.

I de kvalitative interview er der også et eksempel på, at musikundervisningen var udfordret i genåbningsperioden, da eleverne ikke måtte bruge instrumenterne af risiko for smittespredning, og fordi de skulle holde ekstra stor afstand, når de skulle synge. Her valgte læreren derfor at flytte undervisningen udendørs, så eleverne kunne holde den nødvendige afstand, når de skulle synge.

4.3.2 Lærerne brugte mere tid på udvalgte fag og/eller aktiviteter i genåbningen

De kvalitative interview peger på, at lærerne i genåbningsperioden har prioriteret specifikke fag og aktiviteter. De har haft særligt fokus på at gennemføre aktiviteter, som eleverne ikke kunne gennemføre i nedlukningsperioden og på de fag, som eleverne skulle til eksamen i.

Det gælder fx i fag som idræt, fysik, kemi eller musik, hvor eleverne har brug for særlige faciliteter (laboratorier, idrætshaller mv.) eller materialer (instrumenter, kemikalier mv.), for at kunne gennemføre en specifik aktivitet i undervisningen. Genåbningsperioden blev derfor i flere tilfælde brugt til at indhente den manglende praktiskorienterede undervisning.

Derudover er der eksempler på, at lærerne har prioriteret at forberede eleverne til de fag, de skulle til eksamen i. I de kvalitative interview med tidligere 3. g-elever (dvs. elever, der blev studenter i juni 2020) fortæller de, at dette fx foregik ved, at lærerne udarbejdede eksamenssæt eller afsatte tid til, at elever kunne forberede sig til den mundtlige prøve.

4.3.3 Prøver og prøvelignende aktiviteter

Som følge af nødbekendtgørelsen blev antallet af prøver for elever i 3. g⁴ reduceret på de gymnasiale uddannelser. På stx, hhx og htx blev antallet af prøver reduceret til to skriftlige prøver og én mundtlig prøve i deres store skriftlige opgave (Studieretningsprojektet/Studieområdeprojektet; SRP/SOP). I de øvrige fag blev årskaraktererne i slutningen af skoleåret⁵ ophøjet til prøvekarakterer.

De kvalitative interview peger på, at der har været fokus på at gennemføre prøvelignende aktiviteter i de fag, hvor den endelige årskarakter blev ophøjet til prøvekarakter.

Prøvelignende aktiviteter bidrog til lærernes vurdering af eleverne

Formen på de prøvelignende aktiviteter for elever i 3. g har varieret meget på tværs af de skoler, som er repræsenterede i interview med eleverne. Nogle prøvelignende aktiviteter har været knyttet til undervisningen som fx uformelle fremlæggelser, små skriftlige prøver og at arbejde med gamle eksamenssæt. Andre aktiviteter har haft en mere eksamenslignende karakter og har fx bestået i skriftlige prøver på tid og simulering af almindelige mundtlige eksaminer. Eleverne oplevede i tråd hermed stor forskel på, hvor seriøst lærerne iscenesatte de prøvelignende aktiviteter.

Et gennemgående perspektiv i interviewene med lærere og elever er, at de prøvelignende aktiviteter blev afholdt for at give lærerne et ekstra, mere sikkert grundlag hvorpå de efter en lang periode med fjernundervisning kunne vurdere eleverne. Eleverne oplevede, at det gav dem en chance for at vise, hvad de kunne, og de så det som en mulighed for at påvirke deres karakter positivt. På tværs af interviewene er der dog variation i, hvor stor indflydelse eleverne oplevede, at de prøvelignende aktiviteter havde på deres endelige årskarakter. Andre formål med de prøvelignende aktiviteter var ifølge lærere og elever at motivere eleverne i den sidste del af undervisningen frem til sommerferien og give dem mulighed for at øve sig i prøvedisciplinen.

4 Prøverne blev også reduceret for elever i 2. hf, men i denne rapport ligger fokus kun på de tidligere 3.g'ere, som blev studenter i sommeren 2020.

5 Børne- og Undervisningsministeriet. (2020). 3.g'ere og 2.hf'ere skal til færre prøver til sommer. Lokaliseret 01.02.2021 på: <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2020/apr/200406-3-gere-og-2-hfere-skal-til-faerre-proever-til-sommer>.

Afviklingen af prøver forløb samtidig med den almindelige undervisning

I de kvalitative interview med 3. g'ere, som blev studenter i juni 2020, fortæller de tidligere elever, at de tre prøver blev afholdt parallelt med den almindelige undervisning. Eleverne oplevede derfor, at de havde ingen eller kortere læseferie, end 3. g'ere plejer at have. Til gengæld fortæller de i de kvalitative interview, at reduktionen af antallet af prøver var med til at skabe plads til ekstra forberedelse til særligt de skriftlige prøver.

På tværs af interviewene beskriver eleverne, at de to skriftlige eksamener og den mundtlige prøve forløb på normal vis, hvor der blot blev taget ekstra forholdsregler om afstand og hygiejne.

4.4 Elevernes oplevelse og udbytte af nødundervisningen i genåbningsperioden

Elevernes generelle trivsel og tilfredshed med undervisningen blev højere i genåbningsperioden, end den havde været under nedlukningen.

4.4.1 Eleverne oplevede generelt øget motivation, bedre humør og en mere varieret undervisning i genåbningsperioden

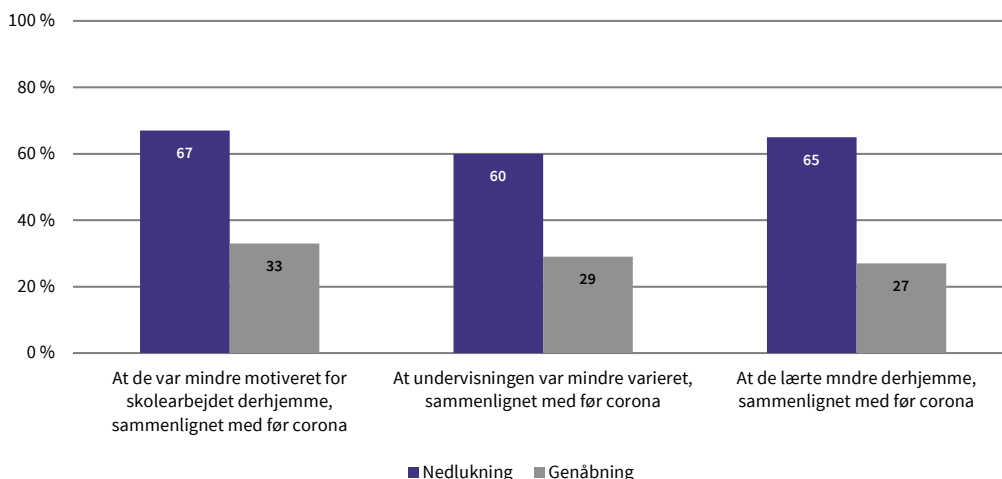
Sammenlignes elevernes svar om deres motivation, læring og trivsel i nedlukningen med samme under genåbningen, ses det, at færre elever angiver manglende motivation og dårligt humør. Der er dog fortsat en gruppe elever, som har oplevet lavere motivation og læringsudbytte samt mindre variation i undervisningen i genåbningsperioden set ift. den almindelige undervisning. Dette skal ses i sammenhæng med, at en del af undervisningen i genåbningsperioden stadig blev gennemført som fjernundervisning.

I spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne angiver i alt 46 %, at de i genåbningsperioden var i meget bedre humør (13 %) eller bedre humør (33 %) end før corona. 39 % var i samme humør, og i alt 15 % var i dårligere humør (13 %) eller meget dårligere humør (2 %) (bilag B, tabel 2.10).

Figur 4.3 herunder viser andelen af elever, som oplevede, at de var mindre motiverede, at undervisningen var mindre varieret, og at de lærte mindre i hhv. nedluknings- og genåbningsperioden sammenlignet med undervisningen før corona. Den illustrerer, at eleverne i mindre grad oplevede disse udfordringer i genåbningsperioden sammenlignet med nedlukningsperioden.

FIGUR 4.4

Andel af elever, som oplevede følgende i hhv. nedluknings- og genåbningsperioden



Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt gymnasieelever, Danmarks Evalueringsinstitut, 2020.

Note: n (nedlukning) = 1.038 og n (genåbning) = 979.

Note: Den fulde formulering på spørgsmålene, der indgår i figuren er: "Hvis du skal sammenligne undervisningen, hvor I var fysisk tilbage på skolen med undervisningen før corona, vil du så mene: At du var mere eller mindre motiveret for skolearbejdet?"; "Hvis du skal sammenligne undervisningen, hvor I var fysisk tilbage på skolen med undervisningen før corona, vil du så mene: At undervisningen var mere eller mindre varieret?" og "Hvis du skal sammenligne undervisningen, hvor I var fysisk tilbage på skolen med undervisningen før corona, vil du så mene: At du lærte mere eller mindre?"

Note: Svarkategorier i spørgeskemaet var: "Meget mere", "Lidt mere", "Det samme", "Lidt mindre" og "Meget mindre". I figuren indgår kun de elever, som har svaret "Mindre" "Meget mindre".

Note: Figuren indeholder afrundede tal, hvormed de ikke altid summer til 100.

Figuren viser, at i alt 67 % af eleverne, der deltog i spørgeskemaundersøgelsen, oplevede, at de var mindre motiverede for skolearbejdet i nedlukningsperioden sammenlignet med perioden før covid-19. I genåbningsperioden gjorde dette sig kun gældende for i alt 33% af de adspurgte elever. I alt 60 % af de adspurgte elever oplevede, at undervisningen var mindre varieret sammenlignet med perioden før covid-19. I genåbningsperioden gjorde dette sig kun gældende for i alt 29 % af de adspurgte elever. Endelig viser figuren, at i alt 65 % af de adspurgte elever oplevede, at de lærte mindre i nedlukningsperioden, sammenlignet med perioden før covid-19. I genåbningsperioden gjorde dette sig gældende for i alt 27 % af de adspurgte elever.

I interviewene med de tidligere 3. g'ere beskriver eleverne, at deres motivation for undervisningen i genåbningsperioden afhang af lærernes tilrettelæggelse af undervisningen. Her fortæller de blandt andet, at det havde en negativ betydning for deres motivation, når læreren skulle undervise i to lokaler samtidig. En elev beskriver, at mange gik hjem før tid, når læreren var i det andet lokale, mens en anden elev beskriver, at det var nemmere ikke at lave noget og sværere at få hjælp.

Andre elever oplevede, at lærerne gjorde en ekstra indsats for at motivere eleverne i den sidste periode ved at afvikle spændende og inddragende undervisningsforløb, og andre oplevede, at lærerne havde øget fokus på sociale aktiviteter.

4.5 Ændrede eksamensvilkår

De 3. g'ere, der blev studenter i juni 2020, er en elevgruppe, som i særlig grad er blevet udfordrede af perioden med nødundervisning. Afslutningen på deres gymnasiale uddannelse blev ændret markant, og især de ændrede eksamensvilkår har påvirket motivation, deltagelse og læring i undervisningen. De kvalitative interview med eleverne viser dog, at eleverne har haft meget forskellige oplevelser.

4.5.1 Motivationen for undervisningen afhæng af, om eleverne oplevede mulighed for at ændre deres årskarakter

De ændrede eksamensvilkår bliver fremhævet som noget, der har påvirket elevernes motivation i perioden med nødundervisning. Det er dog forskelligt eleverne imellem, hvordan de ændrede eksamensvilkår har påvirket dem. Nogle elever har oplevet, at deres motivation var uændret, andre at det var ekstra vigtigt at vise, hvad de kunne i undervisningen, nu hvor eleverne kun blev vurderet ud fra dette, og atter andre oplevede, at det var mere meningsløst at gøre en indsats og deltage.

Et gennemgående perspektiv i interviewene med de tidligere 3. g'ere er dog, at deres motivation i undervisningen afhæng af, hvorvidt de oplevede, at det var muligt at hæve deres årskarakterer. Denne oplevelse hang dels sammen med, hvordan lærerne italesatte muligheden for at ændre elevernes karakter ved deltagelse i undervisningen og dels med, hvorvidt eleverne fornemmede, at de lå på vippen mellem to karakterer. En elev beskriver oplevelsen således:



Alle lærerne sagde, hvis man ligger mellem to karakterer, så kan man tippe den til den ene eller anden side. Hvis man selv vurderede, at man lå mellem to karakterer, så var det sådan, at man tog sig lidt mere sammen i det pågældende fag.

Tidligere elev i 3. g

Citatet illustrerer en udbredt opfattelse af, at eleverne havde mulighed for at hæve deres årskarakter i den sidste periode op til sommerferien. Ifølge eleverne lagde flere af lærerne vægt på, at eleverne havde mulighed for at påvirke deres årskarakter i en positiv retning, hvis de gav den en skalle i den sidste tid, og at deres deltagelse i fx prøvelignende aktiviteter kun kunne forbedre deres karakter – ikke forringe den. Elevernes beskrivelser peger desuden på en oplevelse af, at karaktergivning var retfærdig, at de havde mulighed for at vise, hvad de kunne, og at de ved tvivlstilfælde fik den højere karakter.

4.5.2 De ændrede eksamensvilkår har påvirket lærernes bedømmelsesgrundlag og elevernes karakterer

Gymnasielederne er i spørgeskemaet blevet bedt om at vurdere, hvor let eller svært det har været for lærerne på hf, hhx, htx og stx at give en retvisende standpunktskarakter⁶. Her vurderer 26 %, at det har været svært for lærerne at give retvisende standpunktsbedømmelser. Derudover angiver 19 %, at det har været let og 3 %, at det har været meget let for lærerne, mens knap halvdelen (48 %) vurderer, at det har været hverken let eller svært (bilag B, tabel 1.15).

⁶ Her refereres til standpunktskarakterer til elever i både 1. g, 2. g, 3. g, 1. hf og 2. hf.

Et perspektiv, der går igen i elevinterviewene med de 3. g'ere, som blev studenter i juni 2020, er derudover, at fjernundervisningen har skabt dårlige betingelser for, at lærerne kunne vurdere eleverne mundtligt. Eleverne beskriver, at de arbejdede meget selvstændigt og producerede mange skriftlige afleveringer, hvor de ikke havde den samme kontakt med læreren. Ligeledes beskriver de, at det var svært i den virtuelle klasseundervisning at få plads til at byde ind mundtligt, da der var mange elever, der gerne ville vise, hvad de kunne. Et perspektiv fra lærerne er i tråd hermed, at det var sværere at bedømme eleverne mundtligt end skriftligt, og at det især var svært at bedømme eleverne i de mere praktiskorienterede fag som idræt og musik. Dog peger eleverne på, at prøvelignende aktiviteter har givet lærerne et bedre grundlag at foretage bedømmelsen på (se afsnit 4.3.1 for en uddybelse af de prøvelignende aktiviteter).

Tal fra BUVM viser, at studenternes eksamensresultat i sommeren 2020 var marginalt højere på alle uddannelser sammenlignet med tidligere år. På stx, hhx og den toårige hf er stigningen på 0,2 karakterpoint, mens stigningen på htx er på 0,1 karakterpoint. Der ses særligt en stigning i de skriftlige eksamenskarakterer. I tolkningen af tallene er det dog vigtigt at have for øje, at grundet covid-19-pandemien er en række eksamenskarakter blevet erstattet af årskarakter, og at der er tale om den første årgang elever på stx, hhx og htx, der dimitterer efter den seneste gymnasireform. Man skal derfor være meget påpasselig med ikke at overfortolke disse stigninger⁷.

4.5.3 Eleverne følte sig mindre pressede, men savnede en ”rigtig” afslutning

Et gennemgående perspektiv i interviewene med de tidligere 3. g'ere er, at de har følt sig mindre pressede på grund af færre eksaminer. Eleverne beskriver, at de oplevede et meget mindre pres, og at de var lettede over, at de skulle til tre i stedet for ni prøver i samme tidsperiode. Omvendt er et perspektiv, der ligeledes går igen, at reduktionen af antallet af prøver har givet eleverne en følelse af gymnasiet som uafsluttet. Eleverne beskriver, at det har været utilfredsstillende, at de ikke havde samme mulighed for at vise, hvad de kunne fagligt og gøre sig fortjent til studenterhuen, og de oplever ikke at føle den samme stolthed, som de forestiller sig, at andre studenter tidligere har følt.

Eleverne beskriver derudover, at usikkerheden om afholdelse af prøver og ceremonier/sociale aktiviteter, såsom studenterkørsel, gallafest og dimission, har optaget dem, og at aflysningen af ceremonier og sociale arrangementer bidrog til følelsen af ikke at blive rigtig færdig med deres ungdomsuddannelse.

4.5.4 Bekymring og usikkerhed blandt eleverne om optag på de videregående uddannelser

På tværs af interviewene med de tidligere 3. g'ere ses forskellige overvejelser om deres optagelse på de videregående uddannelser. Hvor nogle elever italesætter, at de er trygge ved, at deres årskarakter overføres som prøvekarakter ift. deres videre optag på en uddannelse, udtrykker andre bekymringer. For det første går bekymringerne på, at pga. covid-19-pandemien bliver det generelle gennemsnit på ungdomsuddannelserne højere, end det plejer, og at det derved er sværere at komme ind på de videregående uddannelser. Denne bekymring hænger sammen med, hvorvidt eleverne selv oplever, at deres egne karakterer er blevet hævet i samme grad som det generelle gennemsnit i Danmark, og hvor retfærdig afgivelsen af deres årskarakter har været. For det andet går bekymringerne på, at karaktergennemsnittet kan stige, da der er flere, der søger direkte ind på

⁷ Børne- og Undervisningsministeriet. (2021). Eksamensresultater og karakterer på de gymnasiale uddannelser. Lokaliseret 01.02.2021 på: <https://www.uvm.dk/statistik/gymnasiale-uddannelser/karakterer/-/media/b0d4aaa5465d4b62a1fd51db5785b407.ashx>.

de videregående uddannelser, fordi færre tager sabbatår pga. covid-19-pandemien. Det vil måske trække i den anden retning, at den såkaldte hurtigstart-bonus er blevet fjernet. For det tredje går bekymringerne på, at eleverne er dårligere stillet ift. andre årgange, hvis de søger ind på kvote 2, da det måske bliver vurderet, at det var nemmere at få et højt karaktergennemsnit i 2020 pga. ændringerne forårsaget af covid-19-pandemien.

Gymnasiale uddannelsers erfaringer med nødundervisning under covid-19-pandemien

© 2021 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7182-487-2

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.



**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk